

*Be jó így üldögelni este,
Míg ott künn mindent hó borít,
A vén karszék ülésbe esve
Bnyúlok, zaj nem háborít;
Az inga sétája se hallszik,
Az öntudat gürcse laza,
Most behavazva minden alszik:
Kínok, világok, gond, haza.
Ilyenkor kezd a lélek csendjén
Oly halk fényvel, mely szinte nincs,
Ragyogni mondhatatlan enyhén
Egynémely emlék, régi kincs,
Mely vak vadonján a világnak
Némán, szelíden megmaradt,
Mint éjbe feketűkő ágak
Résén egy arany égdarab.*

*Tóth Árpád: Egynémely emlék,
régi kincs (részlet)*

XXIV. évfolyam 1. szám 2017. január

A Koinónia régebbi számai elérhetők:
www.faragoferenc.webnode.hu

Bulányi Gy.: Elmélkedés Újévre...	3329
Farkas István: Újév	3330
Merza József: Különös vízkereszt...	3333
Gromon A.: Mennyire Jézusi a „8 boldogság”?	3335
Garay A.: Margo és Quentin a Papírvárosban	3341
Garay A.: Túlélés és küldetés (előadás)	3342
Kovács Tádé: Humorizált-e Jézus?	3348
Horváth József: Pusztuló világ és Isteni Gondviselés	3349
Inczedy Péter: Évzáró gondolatok	3355
Horváth R.: Kereszténység és emberi haladás	3357
DRYP: Szabadlábbon a Tőke	3357

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért,
mindenkéért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY

ELMÉLKEDÉS ÚJÉVRE...

"Ragyogtassa rád orcáját az Úr"... "Abba, Atyánk"... "dicsőítve és magasztalva Istent mindazért" - olvasva és hallva mindezeket az újesztendő első napján, hogyan is ne jutna eszembe, hogy ez az esztendő számunkra jóbel-év, s hogy a jóbel-ünk megrendezésével megbízott testvérünk azt a feladatot adta nekem, hogy június 3-án az ünnepi szentmisében adjak majd hálát az elmúlt 50 esztendő ajándékaiért. Már most szeretnék hozzáfogni ehhez a nagyon szép feladathoz.

Nem akarom rangsorolni azokat az ajándékokat, amelyeket kaptunk e félszázad során, csak elkezdek elmélkedni arról, ami ennek kapcsán elsőnek eszembe jut. Rangsor meg logikai rend majd csak kialakul júniusig. Akkor ragyog az orcánk, akkor hangozhatik el ajkunkról az "Abba" szó, akkor magasztalhatjuk az Istent, ha megteremtjük a szeretet társadalmát, amely nem jogra épül. Jogról - így tanultam Moór Gyula jogfilozófustól - akkor beszélhetünk, ha a jogban megfogalmazott magatartás érvényesüléséről hatályos törvények gondoskodnak, azaz, ha ezen magatartás ellen vétkezőket büntetésekkel rá is szorítjuk annak tiszteletben tartására.

Ahogy tudhatjátok, pár nap múlva kezdődik a Rege szállóban a Bokor rendezésében a 6. Európai Konferencia arról, hogy minő jogoknak kell érvényesülniök egyházunkban. Mít keres a csizma az asztalon, avagy mi dolga van a szeretet társadalmának megteremtésében

érelkelt Bokornak egy jogokkal foglalkozó konferencián? Teljesen jogos a kérdés. Cserhádi püspök mondta egy ízben elismerőleg nekem, vagy jó 25 éve: "Kidolgoztatok bizonyos fogalmakat". Ki akarom tesseklni a szeretet társadalmából, az egyházból a jogot, s az első mondatomban, melyet megfogalmazok ennek érdekében, kiejtem a szót számon: jogos. Nyilvánvaló, hogy az aequivocatio esete forog fenn, azaz egy ugyanazt a szót különböző jelentéstartalmakkal használjuk. Jelen esetben e szóval a logikai értéktartományba tévedtünk. Azt akartam kifejezni, hogy a kérdés megfogalmazója nyomosan gondolkodik, logikusan beszél, mert valóban ellentmondást látszik takarni a tény, hogy a Bokor jogokat megállapítani kész konferenciát rendez. Ez esetben tehát valóságához igazodni akaró, azt tükrözni kívánó, ellentmondás-mentességre törekedő magatartást jelöltünk szavunkkal.

A dolgokról azt szoktuk mondani, hogy azokat rendeltetészerűen kell használnunk. Ha másképpen járunk el, tönkre mennek. A dolgok közé soroljuk a bennünket körülvevő emberalatti valóság egészét is, s az ökológia is arról beszél, hogyha az ásványi, növényi, állati világot, az ökológia törvényeit semmibe véve használjuk, akkor tönkre tesszük azt. A dolgokat is megilleti, hogy azok belső rendjének megfelelően bánjunk velük. Ezt a megállapítást tágitom most ki az emberi világ egészére. Minden egyes embert kivétel nélkül megillet, hogy úgy bánjon vele kivétel nélkül minden embertársa, ahogy kimondott vagy ki-nem-mondott közmegállapodás erejében emberrel bánni kell. A dolgokat, a tárgyakat s a természetet, s még inkább az emberi személyeket megilleti valami. Erre a valamire gondolunk, amikor az ember személyi méltóságáról beszélünk. Erre gondolunk akkor is, amikor az emberi személyiség jogairól beszélünk. De abban a pillanatban, amikor a "megilleti" szót lecseréljük arra, hogy "joga van", egy másik világba lépünk át: az erkölcs világából a jog világába. A sollen világából a müssen világába. Abból a világból, amelyben nincsenek katonák abba a világba, amelyben vannak katonák. A megilletések Isten Országának a világból a kikényszeríthetőségek "evilágába". S bizony teljes joggal fel kell tennünk magunknak a kérdést, hogy mit keresünk mi abban.

E két világ között éppen abban áll a különbség, hogy az első csak ezeket a "megilletéseket" ismeri, a második pedig a megilletésekre és a meg-nem-illetésekre vonatkozóan egyaránt ismer kikényszeríthetőséget. A meg-nem-illetésekre vonatkozóan is. A hitleristák vagy a szovjetek haláltáborába el kellett menni, bár nem illett meg senkit sem, hogy oda kerüljön.

Az Isten Országáa a kikényszerítést nem ismerésnek a világa. Mire épül akkor ennek a világnak a rendje? A magamon bevasalásra, a magadon bevasalásra, a magán bevasalásra. Az Isten országa ennek következtében a köteleességeknek a világa. S ha valaki ott nem teljesíti köteleességét, már is átment az "evilágba". Legalábbis féllábbal. Ha féllábbal, akkor féllábbal azért még az Or-

szágon belül van. Mit tehetünk vele szemben? Elviseljük - ez az egyik lehetőség. Testvéri feddésben részesítjük - ez a másik lehetőség. Ha nem hallgat a feddésre, alighanem veszi a kalapját. Ha nem veszi, túrnünk kell tovább törvénytelenkedéseit.

Aki az Isten Országára vállalkozik, vállalja, hogy olyan világban él, amely nem ismeri a büntetést. Az evilágiországok jogrendjének képére és hasonlatosságára megfogalmazott egyházjog az Isten Országán belül fából vaskarika, s ennek az egyházjognak a lecserélésére, egy olyan egyházjogra, amely a megilletéseket a felvilágosodás és a 20. század szintjén fogalmazza már meg. Marad ugyanúgy vaskarika, mivel nem ismer semmiféle szankciót, a szankció nélkül pedig csak megilletések vannak, de jog nincs. A kötelesség jelenti, hogy az Isten országa tagjainak illik, kell embertársaikkal rendeltetésük szerűen viselkedniök. A kötelességek tárgya: a megilletések. De ezekből valóság annyiban lesz, amennyiben az Ország tagjai előre haladnak az élet-szentségben, amely éppen abban lesz látható, hogy mennyire teljesítjük mindazt, amit ezek a megilletések tartalmaznak. Ámen...

1995.

FARKAS ISTVÁN

ÚJÉV

Harmadik napja havazott. Időről-időre kiment a teraszra elsöpörni a havat és egyben leverte az erdei fenyők ágáról is, melyek a nagy súlytól szárnyaszegetten, derék-magasságig benyúltak a keskeny járda fölé. Ilyenkor ismét szárnyra kaptak és büszkén fenn hordták tobozkoszorújukat. A karácsonyi csengő csilingelését már régen elnyelte a hó süket csendje, de egyébként nem volt csend. Készülődés volt. Reggel alapos takarítás benn, majd az udvar következett: a parkolóból el kellett hányni a térdig érő havat, hogy az autók majd be tudjanak állni. Ez már az ő dolga volt. A szufniban összekészítette a lampionokat, a hosszabbítót kihúzta végig a fal mellett a teraszig, kipróbálta. Rendben volt. Tűzifát és faszenet készített össze a flekkensütéshez és jól megpakta a szobában a kandalló melletti fatárolót is. A tűz már hajnal óta vidáman pattogott, mint aki már érzi a sok készülődés célját, a nagy bulit, ami majd elválasztja a múltat a jövőtől, az egyik évet a másiktól. Benn a szobában eközben felesége szorgoskodott. Mikor elkészült a takarítással, a díszítések következtek. A gyertyák, a csengettyűk, a lampionok sorra a helyükre kerültek. Ünnepi abrosz került az asztalra, fenyőág díszítette a szoba sarkában álló nagy vázát s a rojtok és párnák is ünnepi rendben sorakoztak a szőnyegeken és az ágyakon. Majd a konyha következett. Megteltek a salátás tálak és rizi-bizi illat töltötte be az egész lakást. A munka egész délelőtt folyt. Csak délben ültek le pár percre, bekapni egy kis kenyeret, teát, felvágottat. Nem voltak izgatottak, de

a vendégvárás és készülődés remegése ott volt a levegőben. Nem sokat beszélgettek. Aztán ebéd után, mikor egy pillanatra leültek a kanapéra és gondolatban mindketten számba vették a még hátralévőket Laci lassan megszólalt:

- Drágám, meginnál velem egy Martinit?

És az ital átmelegítette a gyomrukat, arcukat, lelküket. A Carmina Burana vad, szenvedélyes zenéjére táncolni kezdtek és percekre elfelejtették a készülődést. Az ünnep kezdett belopakodni a lelkükbe. Aztán még néhány simítás és kinn már meg is szólalt egy autóduda és a vendégek vidám zsvivaja megtöltötte a kis lakást. Aztán már minden ment a maga rendje szerint. Éva gondoskodott az ételekről, az italokról és a hozzá tartozó apróbb teendőkről, mint a terítés, a szervírozás, a mosogatás, az üvegek bontása, a gyerekek sok apró, de folyamatos szolgálata. A zene, a TV, a játékok, a beszélgetés melegen tartása, a flekkensütés és a tűz biztosítása Lacira maradt. A jó hangulat mindkettőjükből áradt, mert szerették a vendégeiket és szívesen szolgálták ki őket. A jó hangulathoz tartozott a szánkózás, az éjszakai séta a szakadó hóban, a hógolyózás és a hóember építés is. Csönd egy percre sem volt, de miért is lett volna? Aztán lassan éjfél lett. Csendben figyelték a TV-óra másodperc mutatóját. Volt, aki az elhunytakra gondolt, más az újszülöttekre, akinek baja volt arra, akinek öröme, arra. Könnyecseppek peregtek a himnusz hangjaira és mindenki temette a múltat, de a nagy rohanók már a következő Szilveszter helyszínét tervezgették. És aztán a koccintás, a jókívánások, a telefonok, a virsli és az elnöki beszéd. Utána pedig a tánc, az ének, a dudálás és az egymás szívből jövő csipkedése, ugratása végkimerülésig. Mert hát az is elkövetkezett. A vendégek lassan készülődni kezdtek és mintha valami láthatatlan szál kötötte volna össze őket, sorban, egymás után elbúcsúztak. A lakásban csend lett. Lassan elcsitultak a rendcsinálás utolsó zajai is. Laci eloltotta a nagyvillanyt és leroskadt a nagy bőrfotelba. A muflon trófea farkasszemet nézett vele. A trófeán nem látszott semmi féle változás. Egyhangú közömbösséggel nézett vissza Lacira. Így nézett már évek óta. Neki nem volt Szilvesztere, sem Újéve sem bulija. Éberem, mindig csak azt csinálta, ami a dolga volt: dísz volt a kandalló jobb oldalán. De még erre sem gondolt. Valami csendes végtelenségben élt, mint a kövek, a hó alatt, hátul a sziklakertben. Nem az örökkévalóságban, hanem valami időtlenségben. Laci nem vette le róla a szemét. Belül lassan elültek benne a külső zajok. Már nem hallotta Éva kis neszeit sem a konyhából. Hirtelen minden megállt. Nem hallotta már az ingaóra mély, bűgő kongatását, sem a hópihék halk zizegését az ablakon. Nem látott semmit, csak a muflonfejet. A gondolatai is mintha megálltak volna. Azaz mentek tovább a maguk megkülönböztető, néha csapongó, de mindig logikus és mindig az időhöz láncolt útjukon, de már valahol rajta kívül. Már azt sem érezte, ahogy a lélegzése közben az inge hol megfeszül,

hol elernyed a mellén és nem érezte a bőrfotel lágy, de stabil támaszát sem. Ekkor a muflonfej lassan mesélni kezdett:

Valamikor, réges régen, amikor a Pilisben még medvék és farkasok tanyáztak, de lehet hogy még régebben - az ükapám mesélte a dédapámnak, de állítólag már neki is a vándorló vörösbegyek mesélték egykoron, mert mi annak idején még Korzikán éltünk és eszünkbe sem jutottak ilyen nagy, összefüggő erdők, vulkáni, fekete sziklák, szóval nekem már apám mesélte egy csendes nyári estén a Telki-i meszesek oldalában - élt itt egyszer egy nagy király. Pompázatos palotája a Nagykopasz tetején állt. Nem akármilyen palota volt ám ez. Nem vette körül lőrészekkel szabdalt várfal, sem vizesárok. Tizenkét kapuja volt, de a kapuk éjjel-nappal, télen-nyáron nyitva voltak. A palotának nem voltak ablakai, mert falai üvegből voltak, s esténként, amikor a szolgálok meggyújtották a hatalmas csillárokat, melyeken egyenként száz gyertya égett, még a legmesszebb fekvő falvakban is látni lehetett a nagy fényességet. Napközben pedig a nap szikrázó sugarai tükröződtek vissza a falakról, hirdette a király hatalmát és dicsőségét. A birodalom lakói szelíd, jó emberek voltak, egészségesek és normálisak. Mindenki, mindenkinek a rokona, barátja, testvére volt. Nem voltak ellenségeskedések, veszekedések, perek, mert nem volt törvény sem, sem bíróság, sem börtön. Mindenki elvégezte a dolgát, de csak azt csinálta, ami a dolga volt és csak annyit amennyi szükséges volt. Nem voltak sem gazdagok, sem szegények, mert a király mellett mindenki gazdagnak tudhatta magát. Minden napjuk ünnep volt, bár a napokat sem számolták. Úgy éltek, mint annak idején a mező virágai és az erdő vadjai a Paradicsomban.

De nem volt ez mindig így. Kezdetben a király pontosan olyan volt, mint minden király itt a földön. Háborúzott a szomszédokkal és a saját főuraival. A győzelem után hatalmas tivornyákat tartott, ahol folyt a bor és a legszebb rabszolganők szórakoztatták a meghívottakat. Szigorú törvényeket hozott, melyeket minden esetben szigorúan betartatott a legszegényebbekkel, börtönei tele voltak velük, meg a sovány, mindig töprengő gondolkozókkal. Gazdagsága és hatalma messze földön híressé tette, így gyakran kellett háborúznia azokkal, akinek hatalmára és vagyonára fájt a foguk. A parasztok nyögték az adókat, a főurak kicsapongásait és a papok élősködését, kik nap, mint nap bűneikre figyelmeztették őket.

Egy szép napon - mesélte apám - amikor éppen egy sovány, öreg gondolkozó felett ítélkezett, a látszat kedvéért megadva neki az utolsó szó jogát, az megkérdezte tőle:

- Mondd, óh király! Miért nem akarsz ember lenni? Arcod és kezeid puffedtek és rángatóznak a sok kicsapongástól és a háborúskodás állandó feszültségétől, szemeid belső zavarodottságról árulkodnak és döntéseid minden normális gondolkodásnak ellene mondanak.

Néped nyomorog és élete olyan rövid, mint a kutyáké, közvetlen környezetben az emberek pedig hazudnak, lopnak és csalnak, miközben keresik az alkalmat, hogy érzéletesen kifejezzék irántad való mély hódolatukat?

A király ott helyben lecsapatta a fejét, de később a szavai belülről elkezdtek égetni. Először csak a palotában kezdett figyelni és mindent úgy tapasztalt, ahogy az öreg mondta. Aztán kiment a népe közé áruhában, koldusnak öltözve és saját bőrén tapasztalhatta meg mindazt, ami az öreg szájából elhangzott népével kapcsolatban. A kalandot alig úszta meg ép bőrrel, de hatása alatt hetekre bezárkózott a palota könyvtárába. Csak kenyeret evett és vizet ivott. Tanulmányozni kezdte, hogy mit jelent az a szó, hogy ember. A hetekből egy hónap lett, majd kettő, és amikor elhagyta a könyvtárat, már más ember volt. A régi önpusztító tüzek elcsitultak benne és már csak arra a gyenge, belső melegségre figyelt, amiről korábban nem is tudott, de melyről minden szent könyv említést tesz. A melegség lassan, gyengéden növekedett benne. Mikor eltöltötte az egész lényét, felkereste a szomszédos országok királyait egyenként és hosszú időre békét ajánlott fel nekik. Nagy ára volt a békének, de ő mindent megadott. Zúgolódnia csak a nemessége és a papság zúgolódott, mert az ő vagyonuk is bánta a békekötést. Népe nem zúgolódott, mert tőlük már nem lehetett többet elvenni. Látszólag semmi sem változott azon kívül, hogy nem voltak háborúk, de lassan, mégis minden megváltozott.

Mivel látta a király, hogy az emberek zaklatottak, állandóan rohannak, hol a múlt emlékeit siratják, hol a jövő álmokéit kergetik és ezt magán is megtapasztalta, kidobott minden órát a palotából, elégettette a papok naptárait és kizavarta a csillagjósokat is. Nem telt bele sok idő és az emberek megszokták, hogy semmi sem fontos, csak az, amit éppen csinálnak. Ettől sokkal nyugodtabbak lettek. Nem bántották halottaikat, így azok békén hagyták őket, nem tervezgettek, nem álmodoztak, mert elfelejtették mi az, hogy jövő. A királyhoz bármikor, bármivel fordulhattak és érdekes módon - bár soha, semmilyen tanácsot nem adott - mindenki úgy jött ki tőle, hogy megtalálta problémájára a megoldást.

Mivel látta a király, hogy az emberek ahol és amikor csak tehetik folyamatosan beszélnek, s ezzel ismét csak a múlt és a jövő álmvilágának végtelen óceánjára tévednek és ezt önmagán is megtapasztalta, becsukta a száját és mivel éppen virágoztak a tavaszi héricskek elhatározta, hogy csak akkor nyitja ki ismét, ha újra virágozni fognak. A palota lakói értetlenül álltak az újabb szokatlan lépés előtt, de lassan ezt is megszokták és alkalmazkodtak a királyhoz. Még a konyhákban is csendesebb, szűkszavúbb lett a cselédek csivitelése és a tanácssterem, ahol az ítéletek és a döntések születtek szinte állandóan üres volt, pedig korábban nap, mint nap órákig tartó tudományos viták, eszmecserék és ítélezések színtere volt. Mivel látta a király, hogy ez a döntése is meghozta a gyümölcsét, ismét beszélni kezdett, de már

nem változott meg semmi, mert az udvar megszokta és elfogadta a csendes, szűkszavú, de lényegre törő beszédet.

A király szívében a melegség csak egyre nőtt. A melegség már kisugárzott a környezetére, a királynéra, az apródokra, az öltöztetőkre, a lovászfűkura, de a lovaira, kutyáira és a madaraira is. Valahogy ők is szerették ezt a fajta meleget.

Akkortájt - ahogy apám mesélte - a zsámbékiaknak felűnt, hogy a palota, mintha éjjel, nappal ki lenne világítva. Először csak éjszakánként volt szokatlan a derengő világosság, de később már nappal is észre lehetett venni. Az emberek érdeklődni kezdtek és furcsa dolgokat hallottak a palotabeliektől. Egyesek örültek tartották a királyt, mások nevettek rajta, többen összeesküvést szöttek, de a szegények egyre gyakrabban indultak el, hogy közelebről lássák a fényesség okát. A királyhoz is eljutottak a hírek, de ha kinézett az ablakokon, maga is láthatta a napról-napra növekvő, megújuló sokaságot. Az emberek elesettek voltak, éheztek és fáztak, ezért a király kizavarta a papokat, hogy adjanak enni az embereknek. S lám, csoda történt. Senki sem maradt éhen. Egyik reggel valaki elkiáltotta magát:

- Nézzétek, belátni a palotába a falon át! Látjátok? Ott térdel a király a kápolnában, a királyné pedig éppen a haját fésüli. Nézzétek azt a apródot, ott a bástya fala mögött, hogy szorongatja azt a kis cselédlányt!

Mindenki ámultan meredt a szokatlan látványra, de mint minden szenzáció, ez is csak három napig tartott. Az emberek megszokták, hogy a palota fala átlátszó és a királynak nincsenek titkai előttük. A király befalaztatta az ablakokat, mert már nem volt szükség rájuk. Nélkülük is ki lehetett látni, és aki kint volt, az is láthatott mindent, ami benn történt. Ekkor döntött úgy a király, hogy a kapuk legyenek éjjel-nappal nyitva, de a papokat nem engedte vissza a palotába. A királynő ugyan napokig nem beszélt vele, majd hetekig könyörgött neki, de nem engedett, mert saját bőrén tapasztalta meg, milyen keserves, embertelen, egészségtelen, megnyomorító az állandó büntudat fenntartása. Elegendőnek tartotta a maga és a palota lakói számára, ha mindig és mindenhol teljes odaadással jelen vannak abban, amit éppen csináltak. Ez volt az a varázslat, amivel mindenki megtapasztalta saját korlátját, gyengeségeit, esendőségét és eszébe sem volt olyan tenni másnak, amit ő sem tudott megtenni. Ez biztosította mindenki számára azt a sugárzó meleget, vigasztaló nyugalmat, éltető egészséget, amit a király is megtapasztalt, és ami belőle is áradt. Minden úgy volt, ahogy a szent könyvekben olvasta, csak azt nem értette, hogy korábban miért nem így csinálta a dolgait. Olyan nyilvánvalóan emberivé, romlatlanná és egészségessé vált a világ körülötte, hogy valami varázslatra gondolt, valami álmra, ami hirtelen véget fog érni, ha valamitől felébred. De nem riasztotta fel semmi.

Aztán a király eltűnt. Már nem is volt a palotában, már a teste is elporladt a kápolna mögötti kis temetőben, de a meleg csak áradt a palotából ki a világra.

Egy idő után elkezdtek visszaszivárogni a papok, a tanácsüléseken egyre többet vitatkoztak, a szegények ugyan még látták a falak alól a meleg, sugárzó fényt, de kenyeret már nem kaptak. A palotában ismét megtartották a nagy ünnepeket, számolni, tervezni kezdték az időt és sokat fohászkodtak halottaikhoz, közbenjárásokat kérve a halál utáni boldog, örök élet reményében. A falak lassan ismét tömöreké váltak, a kapukat bezárták és erős őrség vigyázta a rendet és a békét. A viszályok, háborúk kiújultak és a nép ismét nyögni kezdte azok terheit. A királyból szentet csináltak és csodatetteiről ünnepeken emlékeztek meg. Talán csak a kutyák, lovak és a madarak emlékezetében maradt meg olyannak, amilyen volt, mert ők évszázadok óta adják tovább egymásnak a legendát és vándorlásaik során eljuttatták az egész világra. Már nincs a világon egyetlen vörösbegy, egyetlen cinke, egyetlen őzsuta sem, amelyik ne hallott volna róla és az ő csodálatos palotájáról.

A muflonfej elhallgatott. Laci is hallgatott, de még mindig mereven nézte a trófeát. Majd lassan, mint aki mély álomból ébred kinyitotta a száját és csodálkozva, zavarodottan kérdezte:

- Miért mesélsz erről nekem?

- Nem én mesélek erről, minden erről mesél. Néha, a buli alatt úgy éreztem te már ismered ezt a mesét. Mikor például önfeledten táncoltál azzal a kis szőke fiúcskával, vagy amikor úgy belefeledkeztlél a társasjátékba, hogy még a feleséged szavára sem figyeltél oda - mérges is lett rád -, vagy most, itt, amikor leültél a fotelba és üres tekintettel néztél engem, mintha itt sem lennél, hanem valami másik világban.

- Igen, néha eltűnik az egész világ - mondta csendben Laci -, de én ezt fáradtság, lustaság, felületességnek, vagy egyszerűen álmodozásnak gondolom. Mi köze ennek a királyhoz, akiről meséltél?

- A királyhoz? - kérdezte mosolyogva a trófea. Hát nem sok, csak annyi, hogy te vagy a király és te vagy a palota is. És minden és mindenki, aki körülöttes van, a birodalmad. Te döntesz, hogy mit nyitsz ki, mit csuksz be, mit világítasz át és mit zársz el, te döntesz egészségről, betegségről és egyedül rajtad múlik, hogy normálisan, vagy örült módjára élsz. A környezeted - az emberek, állatok, növények, tárgyak - minden cselekedetedet vissza fogják tükrözni. Megláthatod bennük magadat. Talán már megtapasztaltad magad is azt a gyenge melegséget magadban, amit a király is megtapasztalt.

A trófea hirtelen elhallgatott. Éva jött be a konyhából és felgyújtotta a villanyt.

- Hát te itt ülsz? - kérdezte szemrehányóan. - Még tele van a konyha törülgetni valóval, a kályha kialszik és már mindjárt három óra. Csak nem rúgtál be? Olyan furcsán állnak a szemeid.

Laci lassan felállt, átölelte felesége derekát, egy vidám csókot nyomott az orrára és elindult vele kifelé a konyhába. Az ajtónál előreengedte és titokban visszanezett. A muflonfej mozdulatlanul lógott a falon, de Laci meg mert volna esküdni, hogy halk, vidám bégetést hallott valahonnan, de az is lehet, hogy a fenyőág verte a tetőt kinn a fagyos, jeges éjszakában.

Dobogókő, 1995 december

MERZA JÓZSEF

KÜLÖNÖS VÍZKERESZT...

Próbálok beleképzelni magam egy afrikai vagy távol keleti diák helyébe, aki megáll a ferencesek templomának jobb hátsó mellékoltáránál. Mit mond neki az oltárkép? Mária és a gyermek Jézus látható rajta, amint felhőkön lebegnek. Mindkettő fején korona, valószínűleg feltéve. Így nem marad meg senki fején. Mária koronájáról fátyol hullik alá. A gyermek kezében varázseszköz: skapuláré. Ezt nyújtja a kép alján, lángok között vergődő emberek felé. Azok felnéznek összetett kezekkel, könnyörgő szemekkel.

Egy komor mítoszt ábrázol a kép.

Újságot veszek a kezembe, amelyből megtudom, hogy Dadaglio bíboros, főpenitenciárius szerint, a mostani kihirdetéstől kezdve, a pápai áldás és bocsánat TV-n keresztül is megteszi a szentségi hatást. Értem és érteni, jól érteni akarom ezt az egészet, de a cikk gunyoros hangja: „A modulált istenség” mégiscsak olyasvalamit idéz fel bennem, hogy lám, a Hivatal birtokba vette, megszentelte az elektromos hullámokat, valamit csinált vele, amit csak a Hivatal tehet vele, s ettől fogva az így előálló természettudományos, elektronikus képződmény már szentséget, áldást és bűnbocsánatot hordoz, amit nem hordoz például a bűnös mellett álló keresztény testvérenek akármilyen igyekezete. Valami előrehaladás történt a korszerű bűnbánattartás terén, de a Hivatal az aktív, ő művelt ismét valami modernet, de nem tudom mi történt az emberi lélek megfordulása, bűnbánattartása terén.

Elgondolkodom, amikor érzelmeimmel és értelmemmel szembeszegülök a történelem és a jelenkor mítoszaival. A társadalmi viszonyok, a termelő erők fejlődése révén jobbról-balról az evangéliumi hitre ráakódott nagyon is múlandó, s talán már akkor is hamis képzetekkel. Se szeri se száma annak, amivel már nem tudok azonosulni, de amivel a lázadó, vagy a szabotáló papság sem tud azonosulni, nem is akar azonosulni, miközben a főparancsnokságról jönnek a kemény, határozott irányelvek és cselekvési utasítások.

Megcsodálom Ratzinger bíboros határozottságát, intelligens mozgását, híveinek öntudatos hangját, a reá figyelő magyar konzervatívok gyors hadrendbe állását. Honnan ez az önbizalom? A Bibliából, a természettudományból, a gazdaságtudományból? Hiszen mindezek

eredményei dübörögve ostromolják azt a zárt erődöt, amelynek Hivatal a neve. Honnan az önbizalom? A Hivatal ön-bizalmából, amely az isteni logosz, azaz tudás és szó kizárólagos letéteményesének érzi magát, miközben szerte a világon humán és reál szakemberek százezrei hajolnak könyveik, műszereik fölé és bontják ki a valóság új és új, a Hivatal által elképzelhetetlen darabját? Jóllehet a század megmutatta, hogyan megy előre a világ, mégis, szorongat a félelem ettől az ismeretlen hatalomtól, amely ítélkezni akar az emberek felett, amely az abszolút Tekintély erejével akar megfélemlíteni, gyávává tenni, igaz emberi célkitűzésektől eltántorítani. Mert ebben nőttem fel, engedelmességek neveltek, s a tekintély erejével befolyásolták életem alakításomat.

Tele vannak az újságok keserű cikkekkkel és most, amikor túljutunk a színódus misztériumokat előtérbe helyező nyilatkozatain, Hansjakob Stehle maliciózan megkérdezheti: „Elhagyja-e az egyház az embereket?” Beletemetkezik egy önmaga által önmagáról elképzelt kép kergetésébe, és nem törődik a világ valós gondjaival, a szenvedők és megaláztatottak egyre nagyobbra növekvő problémáival.

Az Egyházak Világtanácsának kairói ülésén valakik nem bírták tovább a kihívás feszültségét és nyilatkozatban álltak a megkínzott, kizsákmányolt, meggyötört emberek mellé. Igen, ők nem akarták otthagyni a minden joguktól megfosztottakat, melléjük akartak állni akkor, amikor már nincs más módja az eltiportaknak, csak a radikális, önvédelmi forradalmi fellépés az istentelen-embertelen bánásmóddal szemben. Álltunk már mi is így oda – elvileg, pápai szinten – a végképp magukra maradtakhoz, kimondtuk mi is valamikor, Bogotában, a jogos forradalom elvét, de amikor felmerült egy egész kontinens felszabadító forradalmának apokaliptikus képe az első világgal szemben, akkor – és ma – megtiltjuk a felszabadítás eme önvédelmi teológiájának hirdetését. Akkor, amikor a Föld egy másik érdekszférájában az igaz katolikus hit kritériumának tartjuk annak megvallását, hogy önvédelemből, de egészen biztosan a ránk bízottak védelméből szabad fizikai, fegyveres erővel is szembeszállni a támadóval. Két valós sátáni hatalom fenyegetése között jár az egyház ellentmondásos tojástáncot. Még ez sem volna végzetes baj, ha legalább bevallaná azt gyakorlati nyomorából, nem pedig a megváltoztathatatlanul kinyilatkoztatott isteni erkölcs szavára teszi. Az egyház otthagyja a latin-amerikai összevertet a brazil útfélen és otthagyja a békét munkáló erőket a kelet európai földeken. Beletemetkezhet saját misztériumába, miközben a tanácstalanok, a segítő társ nélküliek árván kesereghetnek. Az EVT odaáll a feketék mellé és van bátorsága hozzá, mert kezében puskát szorongat. Bátor és szolidáris a puska erejében. Bátor-e a Lélek erejében is? Ezt nem tudom, megkérdezni sem tudom. Feltételezhetem, ha akarom, kétségbe is vonhatom, ha akarom. Nem ez a fontos. Az a fontos, hogy mit képelek a magam számára. Minek az erejében állok,

állnék én a nincstelenség mellé? A puska biztonságot adó erejében, vagy a Lélek teljes bizonytalanságba vezető erejében? Boldognak érezném-e magam, ha a Lélekben lennék szelíd, vagy inkább azt vallanám, hogy boldogok és istennek tetszők azok, akik puskával teremtenek igazságot és békét?

Az újságíró egymás mellé teszi Hans Baldung Grien képét a háromkirályok imádásáról és egy iszapba merült kolumbiai kislány képét, aki nyakig merült a mocsokba és nem tudták egy éjjelen át kiszabadítani, mert nem volt szivattyú, amivel a sarat eltávolíthatták, majd az őt leszorító betonlapot leemelhetnék volna. A kislány reggelre meghalt, halálában egy ottmaradt mentő volt mellette, aki egész éjszaka énekelt neki. Nem hagyta magára. Arannyal és mirhával körülrakott és körülötméneztetett gyermek mítosza és egy valóságos gyermek csendes dallal kísért halála. Igen, meg kellene boldulni, Istent csak gyűlölni lehetne, ha az első kisgyermek misztériummá nyilvánított mítosza nem válik egy Atyját kétségbeesetten hívó ártatlan ember halálos drámájává.

„Új esztendőben mi vigadjunk, Vízkereszt napján hálát adjunk!”

Az ember megkérdezi, van-e értelme a moralizálásnak, ha szent könyveinket szorongatva, évszázadokon át csak folyik a sok tinta, hangzik a sok beszéd és mindig minden kezdődik előlről. Nem groteszk, anakronisztikus, másokat rángató figura-e minden moralista, amikor azt gondolja, éppen ő tud értelmet, helyes utat adni mások életének? Nemcsak az nagy felelősség, hogy azt mondjuk: „előre”, hanem az is igen nagy kockázat, másoknak azt mondani: „utánam!” – mondja Balogh Pista bácsi. „Idd meg, édes öregem, a feketekávédat, aztán ostorozd tovább nyugodtan az emberiséget” – hangzik szatirikusan. A moralistának kettős keserve van. Az egyik abból ered, hogy azt látja: más dolgokban, a tudományokban az emberiség mégis csak előrehalad. Elméletek megdőlhettek, de az új elméletek azért dönthetik meg a régieket, mert a valóság nagyobb darabját tárják fel, vagy a már megismert valóság mélyebb rétegeihez jutnak el, bensőbb törvényszerűségeket világitanak meg. Az pedig, hogy valami igaz, a kísérlet, a megfigyelés segítségével viszonylag egyszerűen, hogy úgy mondjam „érzelemmentesen” igazolható. Ugyanakkor az ember elképed azon a létebeli meghatározottságon, amellyel valakik így vagy úgy értelmezik az evangélium mondanivalóját. Az ember elképed, és időnkint bizonytalanná válik: önmaga-e a tökéletesen ostoba, vagy valaki más áll fatális értetlenséggel a jó hír információja előtt. Mert logikailag, kívülről, egy harmadik pontból nézve, mindkettő lehetséges.

A másik keserv, amiről utoljára, pár nappal, ezelőtt Hamvas Bélánál olvastam, de amellyel kapcsolatban a nyáron a harmincas évek Max Planckját idéztem, de amiről egyébként minden tisztességes ember tud, az

magának a moralistának a belső küzdelme, aminek révén gyarló életével megpróbálja, meg kell, hogy próbálja alátámasztani azt a morális látást, amit útként vall. Az elmélet és gyakorlat közelítése, amely oly tökéletlenül megy, vagy mondjam inkább: nem megy – sokak számára botrány, csak egyesek számára érthető. Nem kell hozzá szuperintellektus, kifinomult műveltség. Tudta ezt az egyszerű ember is, amikor a sikeres élet titkaként azt jelölte meg, hogy „el tud-e valaki menni azon a keskeny úton, amelyen a tisztességes emberek járnak”. A moralista másik, még fájóbb sebe, ha azt látja, hogy gyatrán tud elmenni, vagy el sem tud menni azon az úton, amelyet a sajátjának szeretne tudni.

Elmélet és gyakorlat eredményes közelítése. Teréz anya annyit amennyit gondol Istenről és jó híreről, de azt megvalósítja. Roger Schütz így vagy úgy képzelet feladatát, de amit elgondol – a külső szemlélő úgy látja – megteszi. Egyes emberi életek sikerülnek, mások sikertelenségükkel merednek ránk. Kritikám éles és radikális. Utam világos. Milyenre sikeredtem? Jóságommal, irgalmammal meg tudom-e védeni utamat. Meg tudom-e védeni az irgalmatlannak tartott Istent?

Kritikus vagyok és kíméletlen. Amikor bírálók valódi önbírálatot végzek-e vagy megsemmisítem egyházamat és vele együtt hívő önmagamot is? Elpusztítok minden szakrumot és misztériumot, amely hordozza az ember megmenekülését?

Így torkollik ez a gondolatsor önvizsgálatba, aminek a során kell lenni megsemmisítésnek és kell lenni új válalásnak. A személyes bűnbánat, a metanoia, gyakran valami elhagyása, otthagynya, önmagam számára megsemmisítése, mivel enélkül nincs mód az ellentétes, a jézusi érték vállalására. Kell lenni bátorságnak, kell lenni irgalmasságnak, kell lenni azokhoz állásnak, akikkel senki sem törődik. Az új esztendőben csak akkor tudok vigadni, valaminek is örülni, ha jó ez az önvizsgálat és eredményes a tervezés.

1986

GROMON ANDRÁS

MENNYIRE JÉZUSI A „8 BOLDOGSÁG”?

A „hegyi beszéd” Isten országának „alkotmánya”; mondhatnánk úgy is, hogy a kereszténység *magna chartája*, ha a történelmi kereszténységnek – a formális Jézusra hivatkozáson túl is – lenne valami köze a „hegyi beszédhez”. Mindenesetre a szentírás-magyarázók, az egyházi tisztségviselők és az elkötelezett hívők meg-egyeznek abban, hogy a „hegyi beszéd”, illetve ennek „összefoglalása”, „sűrítőménye”, a „nyolc boldogság” (Mt 5,3-10) a lehető legtisztábban tükrözi Jézus szellemiségét. Ennek fényében a címben fölített kérdés nem-csak kihívónak, hanem egyenesen pimasznak is minősülhet. De ne hamarkodjunk el a minősítést! Vizsgáljuk meg lépésről lépésre a „nyolc boldogságot”, és a végén térjünk vissza a kérdésre – tekintettel arra, hogy Jézus beszédeiről nem készült magnófelvétel, és az az áthagyományozás hosszú és bonyolult folyamata révén jutott el hozzánk.

Vágjunk hát bele – mondhatnánk, de ebben a pillanatban máris beleütközünk az első nehézségbe. Fölmerül a kérdés: Melyik fordítást vegyük alapul? Szerénytelen-ség-e vagy sem, saját fordításomat kínálok kiindulópontul, és rögtön az első „boldogmondás” esetében látni fogjuk, hogy a címbeli kérdés megválaszolásában mekkora jelentősége van a fordításnak.

Szerencsések, akik a Lélek hatására lettek nyomor-gók, mert övék a Mennyek országa.

Már az első szó fordítása, a szokásos „boldogok” is nehéz helyzet elé állít minket, mert sok félreértésre ad alkalmat. A görög *makariosz* szónak elvileg még sok más fordítása is lehetne, pl. gazdag, tehető, vagyonos; áldott; megelégedett; szerencsés; üdvözült, az (örök) üdvösség helyén tartózkodó, az (örök) üdvösség birtokosa. Azért döntöttem a „szerencsések” mellett, mert a szónak általában ténylegesen ez az értelme Jézus ajkán: azokat jelöli, akik olyan „kincset” találtak, amelyet „nem szolgáltak meg” (vö. pl. Lk 10,23; 11,27-28).

Hasonlóan problematikus a „lélek”, illetve a szokásos fordítások „lélekben” kifejezése. A fordítók és magyarázók elsőprő többsége az ember „lelként” („bensőjeként, szíveként, központjaként”) fogja fel a görög *pneuma* szót, csakhogy a jelző, határozó, birtokos névmás vagy birtokos nélküli *pneuma* az evangéliumokban (egy-két kivételtől eltekintve) *Isten Lelkét* jelöli (pl. Mk 1,10.12, vagy a János-evangélium következetes szóhasználat), ezért írtam nagybetűvel a Lelket. „A Lélekben” (*tó pneumatí*) persze nem valamiféle „helyhatározó” akar lenni; tényleges jelentése: „a Lélek által”, konkrétan „a Lélek ösztönzésére” vagy „a Lélek erejében/erejével” (ld. Mk 12,36; Lk 10,21). Az által-

nos „(a Lélek) hatására” kifejezés használata ez esetben azért célszerű, mert magában foglalja „(a Lélek) ösztönzésére” és „(a Lélek) erejével” jelentést is.

A „nyomorgók” fordítás indoklásához már „át kell ugranunk” e mondás Lukács-evangéliumbeli változatához, annál is inkább, mert azt a változatot tarthatjuk eredetinek. Ott így hangzik: „Szerencsések vagytok ti, nyomorgók, mert számotokra van itt¹ az Isten országa.” De nem elég ezt önmagában idéznünk, ugyanis a következő két mondattal együtt egységet alkot, mégpedig oly módon, hogy a második és a harmadik mondat az elsőnek a kifejtése: „Szerencsések vagytok ti, akik most éheztek, mert majd jóllakatnak titeket. Szerencsések vagytok ti, akik most sírtok, mert nevetni fogtok” (Lk 6,20-21).

Ez esetben nincs szükség találgatásra, kik is azok a „nyomorgók” (szokásos fordításban: „szegények”; a görög *ptókhosz* alapjelentése: koldusszegény): azok, akik éheznek, illetve (nyomoruk és az abból fakadó bajok, szenvedések miatt) sírnak. Számukra ígéri Jézus a jóllakást és a nevetést, természetesen nem a túlvilágon, hanem e földi életben, és persze nem valami „isteni csoda” révén, hanem megtért, azaz Isten akaratát megvalósító emberek által, akik megosztják kenyerüket az éhezőkkel (Mk 6,35-44; 8,1621), és az Istenbe vetett bizalom erejéből gyógyítják a betegeket, szenvedőket (Mk 3,14-15; Lk 6,35; 9,2; 10,9). Ezért mondhatja Jézus, hogy (elsősorban) a nyomorgók számára van itt Isten országa.² Eredetileg tehát azokról a nélkülözőkről van szó, akik számára Isten országa *reményt* jelent: megtért emberek meg fogják osztani velük a kenyerüket.

Most már visszatérhetünk Máté szövegéhez, és rögtön megállapíthatjuk, hogy ha a szokásos „Boldogok a lélekben szegények...” fordítást tartanánk helytállóan azzal a magyarázattal, hogy a „lelki szegények” az alázatosakat jelentik, akik „üres kézzel”, de „nyitott szívvel” állnak Isten előtt – akkor azt kellene mondanunk, hogy Máté „spiritualizálta” Lukács szövegét, azaz a *fizikai* nyomort lelki-szellemi valósággá, „lelki szegénységgé” alakította át. Ezt az értelmezést azonban teljesen jézusiatlannak kell tartanunk, mivel semmi alapja sincs Jézus tanításának egészében.

Ebből azonban nem következik, hogy el kellene vetnünk Máté eredeti szövegét, ugyanis az általam adott

fordításban és értelmezésben sajátos, de nagyon is jézusi tartalmú mondanivalója van: „A Lélek hatására nyomorgók” a nélkülözők *sajátos körét* jelenti, azokat, akik „Isten Lelkének ösztönzésére és erejével” már megtértek, és tudatosan vállalják a nélkülözést – részben azért, mert átláttak a csalóka gazdagság csábításán, és legyőzték azt (vö. Mk 4,19; Lk 16,9), részben pedig azért, mert a nyomorgókkal való szolidaritásból fakadóan megosztották/megosztják azokkal javaikat. Ezért aztán valóban *övék*³ az Isten országa⁴, hiszen megtérésük, új gondolkodás- és cselekvésmódjuk révén (*metanoia*, vö. Mk 1,15) *ténylegesen* tagjai, részesei már Isten országának, azaz a feltétel és személyválogatás nélkül ajándékozó szeretet világának.

Szerencsések a bánkódók, mert Isten meg fogja vigasztalni őket.

Akár ebben, akár a szokásos fordításban („Boldogok a szomorkodók, majd megvigasztalják⁵ őket”) könnyű fölismerni, hogy itt a Lukács-szöveg harmadik mondatának megfelelőjéről van szó: „Szerencsések vagytok ti, akik most sírtok, mert nevetni fogtok.”

A „bánkódás” látszólag enyhébb kifejezés, mint a lukácsi változatban olvasható „sírás”; mivel azonban a görög *penthein* ige elsődleges jelentése „gyászol”, a gyász pedig gyakran erős sírásban, zokogásban fejeződik ki (különösen a régi Keleten), a két kifejezés között nincs tartalmi különbség.

Csakhogy: Lukács szövegösszefüggésében még egyértelműnek tekinthető a szóban forgó sírás oka (nevezetesen a nélkülözés, valamint az abból fakadó bajok, szenvedések), illetve az is, hogy miféle sírókra gondol Jézus, vagyis a nyomorgókra, Máté megfogalmazásából semmi sem derül ki erre nézve, s ez a legkülönfélébb találgatásokra ad alkalmat (és kényszeríti rá a szentírás-magyarázókat). Így aztán, bár a sírás bánkódásra változtatását önmagában véve nem kell spiritualizálásának tekintenünk, nyilvánvaló, hogy a „sírás” erősebb, „földközeli” kifejezés, mint a tisztán lelki jelensége utaló „bánkódás”.

A mondás egészét tekintve azonban nyilvánvaló a Máté-féle spiritualizálás: Lukács szövege szerint Jézus konkrét bajokra konkrét, *e világi megoldást* ígér, ez esetben sírás helyett nevetést, Máté változata viszont a bajok tényleges megoldódása helyett *Isten vigasztalását* helyezi kilátásba, de még az sem derül ki határozottan, hogy e világi vagy túlvilági vigasztalásra gondol-e,

¹ A görög *hümeterosz* kifejezésnek itt csak ez lehet az értelme, ellentétben a megszokott „tiétek”-kel.

² Mindebből természetesen az is következik, hogy Isten országa csak *olyan mértékben* valósulhat meg itt a földön, amilyen mértékben lesznek „megtérő”, gondolkodásukat és életüket átalakító emberek, és csak ebben az esetben és ilyen mértékben igaz, hogy „szerencsések a szegények”.

³ Itt tehát helytelen lenne az „övék”-et úgy értelmezni, hogy „számukra van itt”, ahogyan helytelen lett volna a lukácsi változatban az „tiétek” fordítás.

⁴ A „Mennyek országa” azonos értelmű az „Isten országával”: Máté a zsidó szokásoknak megfelelően kertüli Isten nevének kimondását; a „Mennyek” Isten körülírása.

⁵ Ez a fordítás bizonytalanságban hagyja az olvasót arra nézve, hogy kik a szóban forgó vigasztalók; a görögben itt szenvedő igealak áll („megvigasztaltatnak”), ami azonban nem más, mint Isten nevének egyik lehetséges körülírása (*passivum divinum*).

noha a jövő idejű igealak inkább az utóbbit valószínűsíti.

Az Istentől jövő vigasztalás kétségtelenül biblikus elgondolás (vö. Iz 25,8; 66,13; Jel 7,17), és más összefüggésekben helytelen lenne azt lebecsülni vagy elvetni, de tény, hogy Jézus soha senkinek nem kínálta „megoldásként” az Istentől kapható vigaszt, sem e világi, sem túlvilági értelemben – tehát ezt a Máté-féle boldogmondást nem tekinthetjük Jézustól származónak.⁶

Szerencsések az erőszakmentesek, mert ők fogják örökölni az országot.

Ennek a mondásnak látszólag nincs megfelelője Lukács „siksági beszédében”; mivel azonban a „szelíd” (*praüisz*) és a „szegény” (*ptókhosz*) ugyanabból a héber, ill. arám kifejezésből származik (*anavim*), némely szentírás-magyarázók úgy vélik, hogy akárcsak az 5,3-ban, Máté itt is a szegényekről szóló lukácsi mondást (6,20b) értelmezi.

Mindenesetre nem könnyű a *praüisz* értelmezése, mert (1Pt 3,4-et leszámítva) az Újszövetségben kizárólag Máténál fordul elő, és ezen a helyen kívül csak a bizonytalan hitelességű 11,29-ben, valamint a 21,5 ószövetségi idézetében. A fordítások hol „szelíd”-del, hol „alázatos”-sal adják vissza.

Nehézséget okoz az „ország” eredetijének értelmezése is, mert a görög *gē* többfélét jelenthet: termőföld, egy bizonyos terület (vidék, táj), ország, a földkerekség. Az olyan összefüggésekben azonban, mint az itteni is, földi-politikai valóságot jelentett Jézus és zsidó hallgatói számára egyaránt: azt a „tejjel-mézzel folyó” területet, amelyet Jahve ígért örökségként népének (vö. 5Móz 5,16), azaz Izrael országát. „Isten országát” hirdetve Jézus ezt a földi országot és ennek népét tartotta szem előtt (vö. Lk 12,49.51, továbbá Mt 10,34), és semmi sem szól a mellett, hogy nyilvános működése idején „a földkerekség” lett volna gondolkodásának és prédikációjának távlata (vö. Mt 10,5-6; 15,24), ezért aztán tévesnek kell tekintenünk a hagyományos „övék lesz a föld” fordítást.

Ahhoz, hogy jól érthessük ezt a mondást, tudatosítanunk kell, hogy Jézus korában az Ószövetségben olvasható leírások határozták meg a zsidóság történelmszemléletét és gondolkodásmódját. Ennek értelmében Ábrahám még békés úton jutott élettérhez Kánaán törzsei között (1Móz 12-24 fejezet), „utódaí” azonban háborús erőszakkal hódították meg az „Ígért Földjét” (Józsue könyve), s ezt isteni megbízás végrehajtásaként értelmezték (vö. 2Móz 23,23-31).

Jézus kortársainak egy része, a zelóták szintén „Istenel” és erőszak alkalmazásával akarták elragadni „az országot”, azaz Izraelt, nevezetesen a megszálló rómaiaktól. Jézus azonban nem félt a szemükbe mondani: Bármennyire „szentírás” legyen is az, ahogyan értelmezték Izrael történelmét, ez a felfogás hamis, és ezért hamis a politikátok is, amely ebből a szemléletből táplálkozik (vö. Lk 23,28.31). Nem az erőszakosok fogják birtokba venni az országot, mert Isten, az ország igazi tulajdonosa (vö. 3Móz 25,23) csak azoknak ajándékozta örökségképpen, akik rábízzák magukat, és lemondanak a háborús erőszak alkalmazásáról.⁷

Jézus e felfogásának az a magyarázata, hogy az általa megtapasztalt és hirdetett Isten a feltétlen szeretet Istene, akinek szeretete kiterjed az ország ellenségeire is (vö. Mt 5,38-41!). Ugyanakkor politikailag hatékony Isten is Ő: ha „hívei” csak arra törekszenek, hogy az Ő „uralma” (akarata) érvényesüljön bennük, az Ő lelkülete hassa át őket (ld. Mt 6,9-10), akkor Isten „megadja nekik ráadásként” az országot is, amelyre szükségük van ahhoz, hogy szabadságban és békében éljenek (vö. Mt 6,33!).

A fentiek immár megindokolják azt is, miért az „erőszakmentesek” fordítást alkalmaztam a szokásos „szelídek” helyett, hiszen itt nem általánosságban vett, s főleg nem csupán lelki jellegű szelídségről van szó, hanem egészen konkrétan az ellenséggel szembeni fizikai erőszakról. Az elmondottak alapján természetesen kiterjeszthetjük a jézusi szelídség fogalmát az élet más területeire is, és nemcsak a szelíd magatartást érthetjük rajta, hanem annak alapját, a szelíd lelkületet is.

Szerencsések, akik éheznek és szomjaznak az igazságosságot, mert Isten majd kielégíti őket.

Ez a mondás a lukácsi „Szerencsések vagytok ti, akik most éheztek, mert majd jóllakatnak titeket” megfelelője, de első pillantásra is látszik, hogy a Máté-féle spiritalizálás itt szélsőségesen érvényesül, hiszen Lukácsnál Jézus azokról beszél, akik „most éheznek”, a szó testi értelmében, vagyis a két mondás tartalmának („testi éhezés” – „lelki jellegű vágyakozás”) már nincs is köze egymáshoz.

Az értelmezés kulcsa nyilvánvalóan az „igazságosság” jelentésének kiderítése.⁸ Ennek a szónak az eredetije (héber *cedaka*, görög *dikaioszüné*) a köznapi értelemben vett igazságosságot (törvényességet, jogszerűséget stb.) éppúgy jelentheti, mint a jócselekedetek (az „irgalmasság”) teljes tartományát, ezért elvileg egyaránt for-

⁶ A „vigasztal” ige, illetve a „vigasztalás” főnév egyszer-szemponttal még az evangéliumokban Jézus ajkán, mindkét esetben az itteni gondolatkörben (Lk 6,24 és Lk 16,25), de egyik szöveg sem tekinthető hitelesen jézusinak.

⁷ Bármilyen utópikusan csengjen is mindez, Jézus Istenre alapozott pacifizmusát *közvetve* igazolta annak elutasítása: A zelótizmus ugyanis a Róma elleni lázadáshoz, s az ún. zsidó

háborúhoz vezetett, amelynek eredménye a jeruzsálemi templom lerombolása és Izrael szétszórása, az ország elvesztése lett (vö. Lk 19,42a)

⁸ Azok a fordítások, amelyek az „igazság” éhezéséről-szomjazásáról beszélnek, eleve tévúton járnak, mert a görögben nem az (elméleti) „igazság” jelentésű *alétheia* áll.

dítható „igazságosságnak” (ha egy magatartásra gondolunk) és „igaz mivoltnak” (ha egy személy jellemző vonására gondolunk: „igaz ember”).⁹

E mondás Máté által szándékolt értelmét – az „igazságosság” közelebbi meghatározásának híján – csak találgatni lehet (vö. Mt 5,10 és 5,20!), de talán nem tévedünk, ha a mondás címzettjein azokat értjük, akik igazságtalanságot-jogtalanságot szenvednek, és Istentől várnak „kiegyenlítő igazságosságot”. A zsidó és a kora keresztény apokaliptika azt hirdette ugyan, hogy Isten teljesíteni fogja az effajta „éhséget és szomjúságot” (vö. Lk 18,6-8!), Jézus azonban azt tanította, hogy Isten¹⁰ nem „igazságosságot” akar (vö. Mt 5,20; 18,23-33 és 20,1-15!), és nem „kiegyenlíteni”, megbosszulni-megtorolni, hanem megbocsátani akarja az elkövetett igazságtalanságokat (vö. Lk 23,34!), és ugyanezt a megbocsátási készséget várja el „fiaiától”, azaz a hozzá tartozóktól is (ld. Mt 5,43-45). Ezért nem tekinthetjük hitelesnek ezt a mondást, ahogyan ezt áttételesen a soron következő „boldogmondás” is igazolja.

Szerencsések az irgalmasok, mert Isten irgalmas lesz hozzájuk.

A nyolc boldogság” közül az utolsó négy Máté ún. „saját anyagához” tartozik, nincs konkrét megfelelőjük Lukács evangéliumában.

Aki kicsit is járatos az evangéliumokban, annak számára világos, hogy az irgalmasság (*eleémón*, *eleemoszüné* az *eleein* igéből) Jézus központi üzenetének egyik fontos megfogalmazása, ezért nem kétséges, hogy itt hiteles jézusi mondással van dolgunk.

Az, hogy valaki „irgalmas”, a „megkönyörülés, kegy[elm]et gyakorlás” képzetét kelti bennünk, eredeti jelentése azonban az, hogy „szánakozik”, ahogyan ezt két rokon értelmű kifejezése is nyilvánvalóvá teszi. Az egyik a „megesik a szíve valakin”; ennek eredeti értelme valahogy így fogalmazható meg: „lénye legmélyéig megrendülve együtt érez valakivel”.¹¹ A másik a „megkönyörül valakin, megszán valakit” (Lk 6,36), de ez a görög *oiktirmón* mögött álló arám *rahamim*nak csak az egyik jelentése; a másik jelentése: „anyai”, minthogy a *rehem* = anyaméh, anyaöl szóból származik. Tulajdonképpen jobb lenne tehát a – már kissé elavult – „irgalmas, irgalmasság” kifejezések helyett az „anyai,

anyaiság” kifejezéseket használni, mert ezek pontosabban fejezik ki az eredeti mondanivalót.¹²

Az irgalmasság egyrészt a *megbocsátásban* (Mt 18,27; 15,20) és az ellenségszeretetben mutatkozik meg (Lk 6,32-36; Lk 10,33), másrészt pedig a rászorulók *megsegítésében*, például tanítás (Mk 6,34), vigasztalás (Lk 7,13), gyógyítás (Lk 10,33) vagy anyagi adományok formájában (Mt 6,2-3; Lk 11,41; 12,33a – vö. még Mt 25,35-36!). Első pillantásra meglepőnek tűnik, hogy Jézus szerint csak az számíthat irgalomra (megbocsátásra) Isten részéről, aki maga is gyakorolta az irgalmat embertársai iránt. A felületes olvasó számára azt a következtetést vonhatja le ebből, hogy Istent a „szemet szemért, fogat fogért” elv vezérli, holott csak arról van szó, hogy Jézus szemében Isten maga az Irgalom (ld. Lk 6,36; 15,20), ezért aki irgalmatlanul viselkedik, az ezáltal *automatikusan kizárja önmagát* az irgalomból; másképpen fogalmazva: *nem lehetséges* megbocsátani annak, aki elutasítja magát a megbocsátást (vö. Mt 6,12; 7,1; Mk 11,25).

Szerencsések a tiszta szívűek, mert ők meg fogják látni Istent.

A „szív” a Biblia nyelvében az ember teljes belső életének: gondolatainak, érzelmeinek, emlékezetének, törekvéseinek és döntéseinek („akaratának”) székhelye. Jézus a kultikus tisztasággal kapcsolatos vitában (vö. Mk 7,2) mondta el – bár negatív megfogalmazásban –, mit ért a szív *tisztaságán*: „...belülről, az ember szívéből jönnek elő a gonosz megfontolások, ...és tisztátalanná teszik az embert” (Mk 7,21.23). Pozitívan fogalmazva azt mondhatnánk, a szív tisztasága az őszinte és egyenes *jóra törekvést*, és persze az ebből fakadó, hátsó- vagy mellékgondolatok nélküli *jót-cselekvést* jelent (vö. Mt 23,26 // Lk 11,41). A szív tisztaságának további meghatározásában-pontosításában segíthet, ha figyelembe veszünk néhány rokon értelmű fogalmat: az egyszerűséget (Mt 6,22: *haplusz*), a keveretlenséget (Mt 10,16b: *akeraiosz*), a gyermekké válást (Mt 18,3; vö. Mk 10,15), s ez utóbbival kapcsolatban még a „kiskorúságot” (Lk 10,21).

Az „istenlátás” valószínűleg két dolgot jelent:

Egyrészt *Isten*, illetve az Isten-ember viszony *lényegének „meglátását”* (vö. Mk 1,10-11: „látta, hogy meghadsznak az egek”), azaz annak felismerését, hogy Isten

használt *szplankhnon* főnév, amelynek jelentése általában „belső részek”, többnyire a nemesebb szervekre érve, de a zsigerekre vonatkozóan is, sajátos jelentése pedig: anyaméh.

¹² Gyönyörűen szemlélteti ezt az anyaiságot „a tékozló fiú” példabeszédében szereplő apa viselkedése: Folyton visszavárja elcsavargott gyermekét; amikor meglátja, eléje fut, öleli-csókolja; öröme minden mértéket meghaladóan túláradó (az ünnepi ruha elővétele és a fiú beöltöztetése, a hízott borjú levágása, lakoma, zene, tánc); egyszerűen túllép az igazságosságon: elmarad az erkölcsi prédikáció, nincs leszámolás, és végképp nincs szó büntetésről.

⁹ A fogalom tartalmának rendkívüli gazdagsága miatt minden egyes előfordulásakor az adott szövegösszefüggés, illetve „életbe ágyazottság” alapján kell döntenie a szó fordításáról és konkrét jelentéséről. Ráadásul arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy e főnév (eltérően a *dikaosz* = „igaz” melléknévtől) az evangélisták közül kizárólag Máténál fordul elő Jézus ajkára adva.

¹⁰ A szokásos „majd kielégítik őket” fordítás megintcsak homályos és téves, mert az eredeti szenvedő szerkezet („majd kielégítettnek”) itt is egyértelműen Isten körülírása (*passivum divinum*).

¹¹ Mt 9,36; 18,27 – Mk 1,41; 6,34 – Lk 7,13; 10,33; 15,20. A *szplankhnidzein* ige gyökere a többnyire többes számban

jó az emberhez, és nem kíván tőle mást, csak egyszerű jóságot. Ennek meglátásához, felismeréséhez nincs szükség bonyolult teológiára vagy hatalmas törvényismeretre, hanem csak tiszta szívre. Két példa: Amikor belebotlott a kifosztott, félholtra vert zsidóba (aki ellenségének számított!), az irgalmas samaritánus rögtön „meglátta”, tudta, mit kíván tőle Isten ebben a helyzetben, egyszerűen annak alapján, hogy „megesett rajta a szíve” (Lk 10,33). Az ugyanebbe a helyzetbe került pap már nem tudta, viszont tudni vélt valami „fontosabbat és pontosabbat”: azt, hogy Isten csak honfitársai szeretetét kívánja tőle, és hogy a véres, talán már halott ellenség megérintése kultikusan tisztátalanná tenné őt. – Hasonlóképpen: csak a romlatlan, tiszta emberi szív képes felismerni, hogy az emberbarát Isten az ember kedvéért alkotta a szombatot (Mk 2,27), következésképp azt kívánja, hogy „az Úr napján” is segítsünk a rászorulókon (Mk 3,4). A törvénytánítók már nem látták ezt; Jézus nem is egyszer megállapította róluk a „látás” elmentését, a „vakságot” (Mt 23,24; Lk 6,39).

Isten „meglátása” másrészt a túlvilági, „színről színre” történő „látás” ígérete lehet¹³. Itt a földön nincs szükségünk túlvilági látomásokra ahhoz, hogy jó úton járassunk. De miután földi és túlvilági éresi folyamata nyomán az ember szíve egészen megtisztult az önzéstől és a maga alkotta istenképektől, „látni” fogja Istent „úgy, amint van” – hiszen csak a szellemileg egymáshoz hasonlóak, vagy hasonlóakká váltak képesek „felismerni” egymást¹⁴.

Az iménti fogalomtisztázások alapján aligha lehet kétséges, hogy kristálytiszta jézusi mondással van dolgunk – ahogyan a következő esetében sem merül föl bizonytalanság.

Szerencsések azok, akik békét teremtenek, mert Isten a fiainak fogja hívni őket.

Noha e mondás értelme minden további nélkül világos, annak pontos megfogalmazásához érdemes előbb itt is szemügyre venni az egyes kifejezések eredeti jelentését. Kezdjük ezúttal a végén.

Az „Isten a fiainak fogja hívni őket” a görögben így hangzik: „Isten fiainak fognak hívni” – ti. Isten által

(*passivum divinum*). Azaz: Isten a „fiainak”, önmagához hasonlóknak, az övéinek fogja elismerni és nyilvánítani őket – ugyanis a „valakinek a fia, valaminek a fia” kifejezés semitizmus, és azt jelenti: „szorosan az illetőhöz, vagy a szóban forgó tárgyhoz tartozó”¹⁵, az „Isten fia” kifejezés értelme tehát: Istenhez szorosan hozzátartozó, Istennek egészen odaadott, Istenhez hasonló (hasonlóvá vált). – Izrael „udvari teológusai” úgy vélték, hogy Isten az uralkodót fogadja fiává, annak trónra lépésekor énekelték a 2. zoltárt: „Az én fiam vagy! Fiammá fogadtalak ma téged!... Kérd tőlem, és neked adom örökségül a népeket... Összetöröd őket vasveszszóval, szétzúzod, mint a cserépedényt...” (7-9. v.). Ezzel szemben Jézus azt állítja, hogy Isten azokat „fogadja fiaivá”, akik békét teremtenek.

A béketeremtés jelenti egymással veszekedő vagy haragban lévő emberek, illetve embercsoportok *kibékítését* is, de a magunk személyes vagy társadalmi-politikai *ellenségei iránti szeretet* gyakorlását is (amelynek minimális eleme a megbocsátás, teljessége pedig az irántuk tanúsított, tettekben megnyilvánuló jóság, ld. Mt 5,38-45).

A béke azonban (héber *salóm*) az Ószövetségben és a Jézus korabeli zsidóságban is az ember egész, azaz testi-lelki-szellemi, illetve egyéni-közösségi-társadalmi üdvének (javának, egészségének) teljességét jelentette. Ezért hangsúlyozni kell, hogy a béketeremtés „terepe” *nem csupán a magánélet*¹⁶, hanem ki kell terjednie a „közéletre” és a „nagypolitikára” is¹⁷. Tömören és szépen foglalta ezt össze a Kr. u. 1. sz. utolsó harmadában működő Johanan ben Zakkai (a híres Hillel és Sammai rabbik tanítványa), amikor azt mondta: „Az Isten és ember közötti békében csak az részesülhet, aki „békét teremt két férfi között, vagy egy férfi és a felesége között, vagy két család, két város, két kormány, két nemzet között”¹⁸.

Szerencsések, akiket az igazságosság kedvéért üldöznek, mert övék a Mennyek országa.

E mondás hitelessége rendkívül bizonytalan, hiszen Jézus tanításának lényege éppen a (köznap értelemben vett) igazságosság meghaladása (sőt „messzemenő

bajt, mint békességet teremt. A jézusi béketeremtés mércéje magának Jézusnak a viselkedése, amelynek lényege, hogy szembeszáll a gonosz tettel, de nem áll ellenségesen szemben a tett elkövetőjével, hanem meg akarja gyógyítani. Mintapéldája ennek az az eset (Jn 18,22-23), amikor az Annás főpap előtti kihallgatáson Jézust szájon vágta egy pribék, ő azonban nem nyelte le ezt szó nélkül, hanem oktatni kezdte: „Ha rosszul szóltam, bizonyítsd be a rosszat, de ha jól, miért ütsz engem?” Oktató kérdésével föl akarta rázni a szolgát abból, hogy rutinszerűen („öntudatlanul”) viselkedjék, el akarta őt gondolkodtatni a valóban helyes viselkedésről, azaz meg akarta nyitni számára az utat ahhoz, hogy esetleg rádöbbenjen, mit csinál, és változtatni tudjon humánusnak éppen nem nevezhető magatartásán (és talán a foglalkozásán is).

¹³ Vö. 1Kor 13,12; 1Jn 3,2; Jel 21,3; 22,4-5.

¹⁴ Vö. Mk 9,7: „Ez az én szeretett fiam!”; Lk 10,22: „...senki sem ismeri, ki a fiú, csak az Atya, és ki az Atya, csak a fiú...”

¹⁵ Ld. „emberfia” (Mk 8,31 – továbbá Mk 14,41; Mt 11,19; Lk 11,30), „a lakodalmas terem fia”, azaz a násznép (Mk 2,19), „a gyehenna fia” (Mt 23,15), „az engedetlenség fia”, vagyis az engedetlenség (Ef 2,3), „a tegez fia”, azaz a nyílveszők (Jób 41,20; Siral 3,13); vö. a magyarban „vásárfia, ládafia, hazafi, úrfi, halál fia”.

¹⁶ Ennek példái: Mt 5,23-24; 18,21-22; Lk 17,3b-4; Mk 9,50c.

¹⁷ Ld. Mt 5,38-41; Lk 10,33; 13,1-3; 19,42a; 23,28.31.

¹⁸ A jézusi értelemben vett béketeremtést természetesen szabad összetéveszteni a puhánysággal, a kényelemszeretettel és gyávaságból fakadó hamis békülékenységgel („irénizmus”), amely csak megerősíti a rossz uralmát, és több

meghaladása”: Mt 5,20), mégpedig a korlátozás és feltétel nélküli szeretet révén.¹⁹ Csak találgatni lehet, hogy Máté hogyan értelmezte, mindenesetre csak az alanti, sajátos értelemben fogadhatjuk el Jézustól származónak. Ennek megtalálásához két szó jelentését kell tisztázni.

Az „igazságosság” (*dikaoiszüné*) elméletileg jelenthetné itt a mondás címzettjei, tehát az üldözöttek által gyakorolt igazságosságot, az „igazságos, helyes, igaz” viselkedést – csakhogy ennek ellene mond *tartalmilag* az, hogy az igazságosság gyakorlása Jézus szerint nem elégséges az Isten országába kerüléshez (Mt 5,20), *formailag* pedig az (amivel a szentírás-magyarázók nemigen törődnek...), hogy hiányzik a birtokos névmás (*autón*), aminek megléte esetén így kellene fordítani a kifejezést: „az *ő* igazságosságuk miatt”.

A görög *heneken* előjárósó nemcsak *oksági* összefüggést fejezhet ki („miatt”), hanem a cselekvés *célját* is, illetve a kettőt *egyszerre* is; feltételezem, hogy itt is ez utóbbi történik, ezért döntöttem a „kedvéért” kifejezés mellett, amely egyaránt tartalmazza a cselekvés mozgatórugóját és célját.

Jézus nem magától értődő felfogásokat akart megerősíteni, hanem hallgatói magától értődőnek tartott nézeteit akarta helyesbíteni. Itt is erről lehet szó:

Azt, hogy az igazságosságot *gyakorló*, és emiatt üldözött ember Isten vagy az Istenség ortalma alatt áll, minden igazságosan gondolkodó és érző zsidó vagy pogány eleve feltételezhetette²⁰ Itt azonban – a második bekezdésben mondottak alapján – nem lehet szó róluk, hanem csak olyanokról, akik *vétettek* a törvények szabta igazságosság ellen (ez az üldözésük oka), s akiket másfelől azért üldöznek, hogy ezzel helyreállítsák „a törvényt és a rendet”, vagyis az igazságosságot (ez az üldözésük célja). Ezek lehetnek „köztörvényes bűnözők”, de olyan „ártatlanok” is, mint Jézus, aki a maga módján szintén vétett a „fennálló rend”, vagyis az igazságosság ellen, amikor például áthágta a kultikus tisztasággal vagy a szombattal kapcsolatos szabályokat.

E mondás *feltételezhető* – és a negyedik boldogmondás fenti értelmezésével összhangban lévő – jézusi értelme tehát: Nem azoké a Mennyegek országa, nem azok a részesei-tagjai Isten országának, akik „jámbor buzgósággal” (vö. igazságszolgáltatás, inkvizíció, szent háború, dzsihád stb.), az igazságosság (helyreállítása) kedvéért üldözik a törvényszegőket (ahogyan a zelóták vagy „az írástudók és farizeusok” is tették)! Ellenkezőleg: Isten az áldozatok oldalán áll!

Hogyhogy? – kérdezhetné valaki. Úgy, hogy egyrészt az emberi törvények nem feltétlenül tesznek eleget Isten törvényeinek, másrészt – és ez a fontosabb – Jézus felfogása szerint Isten még a valódi bűnösöket sem akarja megbüntetni „az igazságosság helyreállítása kedvéért”,

hanem meg akar bocsátani nekik, és meg akarja gyógyítani őket. (Hogy sikerül-e, rajtuk fordul.) A bűnösöknek nem bíróra, hanem orvosra van szükségük (vö. Mk 2,15-17, de már Ezekiel 18,23 is!).

* * *

Keresésünk eredményeit összegezve azt állapíthatjuk meg, hogy a nyolc boldogmondásból *csak négyet* tartathatunk egészen biztosan jézusinak („erőszakmentesek, irgalmasok, tiszta szívűek, béketeremtők”), kettőt határozottan jézusiatlannak kell minősítenünk („bánkódók, az igazságosságot éhezők”), a maradék kettőt pedig csak az általam adott értelmezésben tarthatjuk jézusinak („a Lélek hatására nyomorgók, az igazságosság kedvéért üldözöttek”) – e kettő között azonban mégis különbséget teszek, és az elsőt végső soron a jézusi kategóriába sorolom, mert általam adott fordítása és értelmezése nagy biztonsággal indokolható.²¹

Mindezt úgy szemléltetem, hogy újra felsorolva a „nyolc boldogságot”, a jézusiakat kövér és dölt betűkkel írom, a jézusiatlanokat pedig csak dölt betűkkel:

Szerencsések, akik a Lélek hatására lettek nyomorgók, mert övük a Mennyegek országa!

Szerencsések a bánkódók, mert Isten meg fogja vigasztalni őket.

Szerencsések az erőszakmentesek, mert ők fogják örökölni az országot!

Szerencsések, akik éheznek és szomjaznak az igazságosságot, mert Isten majd kielégíti őket.

Szerencsések az irgalmasok, mert Isten irgalmas lesz hozzájuk!

Szerencsések a tiszta szívűek, mert ők meg fogják látni Istent!

Szerencsések azok, akik békét teremtenek, mert Isten a fiainak fogja hívni őket!

Szerencsések, akiket az igazságosság kedvéért üldöznek, mert övük a Mennyegek országa.

¹⁹ Ld. a negyedik boldogmondás kapcsán írottak utolsó bekezdését.

²⁰ Ld. a Bölcsesség könyvében: 2,10-21; 5,1-9.15-23.

²¹ E végeredmény eldöntheti, mennyire volt kihívó, vagy egyenesen pimasz a címben fölített kérdés...

GARAY ANDRÁS

MARGO ÉS QUENTIN A PAPÍRVÁROSBAN

A közelmúltban jelent meg magyarul a népszerű amerikai Edgar- díjas író, John Green Papírvárosok c. best-seller regénye. A választott téma örökzöld: a felnőtté válás keserű útja. A helyszín Amerika, a floridai nagyváros, Orlando közeposztálybeli kertvárosa. Itt él Margo és Quentin, akik történetesen szomszédok és végzős gimis osztálytársak, ráadásul Quentin szerelmes Margóba.

A közeposztálybeli élet határozott értékrendjével, lehetőségeivel és mintáival, a szülőkkel való összekacsintás támogatásával a szerző kereteket jelöl ki a fiatalok számára. Ezek a keretek azért elég tágak ahhoz, hogy egyéni utak nyíljanak bennük, és szabadnak érezhessük őket. De a papírvárosi lét - ahogy Margo nevezi - végtelenül unalmas és megalázó, és az egyetlen helyes magatartásforma a lázadás ellene. Quentin viszont belesimul ebbe a létbe, sőt tetszik és elég is neki, ezt akarja jól megélni. Mert ez az élhető, biztonságos, sőt eredményes és boldog élet lehetősége.

Mert mi ez az élet? A gimis évek a nagy bulik, sztorik, szerelmek világa, amely a végzés körüli érzelmi és tanulási csúcspontban teljesedik be. A férfivá és nővé avatás rítusai ezek, ahol „kötelező” elveszteni a szüzeséget (bénábbaknak a bál után), feszegetni a komfortzóna és a szülők túréhatárait. Hiszen egymás előtt válnak gyerekből kamasszá, majd felnőtté, és ebben a folyamatban alakulnak ki az örök barátságok, szerelmek, mindaz, amire idős korában az ember megszépítve, boldogan néz vissza a kandalló melletti karosszékéből. Aztán a főiskolás évek, a folytatódó bulizással, de fokozódóan nagyobb tétellel, hiszen a diploma, az elhelyezkedés meghatározza a majdani életet. Aztán a munkában való előrejutás, a család-gyerekek, kisház- nagyház, kis autó-nagy autó világa, megspékelve templomba járással, közösségi léttel és emlékezéssel a diákevekre. A közeposztálybeli lét körforgása ez, a biztonságos és boldog, irigyelt Amerika.

Margo lázadása mögött saját családjá és adott közege folyamatos értékvesztése és képmutatása áll. Margo szerint a mutatott családi, baráti és társadalmi képek, normák nem vezetnek sehová. Zsidó vallási gyökereik csak a formalitások világában működnek. Mindenki folyamatos hazugságban és háritásban él. Semmi nem az, aminek látszik. Az együtt járásba befér a megcsalás, a barátságba a kibeszélés, a tudásvágyba a közepszerűséggel való megelégedés. Ezért magányos Margo.

Quentin egy vidámabb világot épít ki maga körül a barátaival: ebben a virtuális sík is az élet része. Sőt a virtualitás sterilítása az egyik fő eleme az általa is jól látott és ellentmondásos élet és közeg élethetőségének.

A papírvárosi létre két válasz adható. Lázadni (Margo) vagy elfogadni (Quentin). És ha e két utat a szerelem fűzi össze, már adott is a konfliktus: Margo szeretné ki-mozgatni Quintint a komfortzónájából, és megérettetni vele a lázadás jogosságát és izgalmát. Sőt a lázadason túl a bosszú és rombolás anarchista szellemét is kien-gedi a palackból. Quentin szeretné Margót visszave-zetni a bevált, biztonságos, fősodrású útra. A két ellen-tétes személyiség és út vonzza egymást.

Az út az amerikai életérzés nagy toposza. Úton lenni, gurulni számos regény és film alaptémája. Kerouac, a 66-os emblematikus út, vagy Woodstock világa és a hollywoodi filmek roadstory-jai minden amerikai fia-talba beleégett minták.

Margo lázadása sem lehet más. És Quentin elkezd el-keresni Margót, mert úgy véli, Margo elhullajtotta a ke-nyérmorzsákat a hozzá vezető úthoz. Persze a keresés körülményeit már nem a hatvanas/hetvenes évek autó-stoppos, virágfüzés világa jelenti, hanem a mai kor laptopos, mobilozó, internetes világa.

A problémakör bemutatásának másik nagy toposza a keresés. Ahogy József keresi Esztert (Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról), úgy keresi Quentin Margót.

De mindketten feltételeket szabnak: Ha engem akarsz, lázadj! - mondja Margo. Ha engem akarsz, simulj bele! - mondja Quentin. Mindez elég ahhoz, hogy végig iz-galmas legyen a történet. Hiszen ott lebeg a vég két le-hetősége (és a szerző zseniálisan fenntartja ezt a feszült-séget). Valaki beadja a derekát, és szívvel-lélekkel a másik mellé áll. Főleg, ha táncolnak bennük a hormo-nok.

De a két egyéniség a megtalálás utáni végső nagy be-szélgetésben nem adja fel önmagát. Kicsit visszalépnek ugyan, és Margo jelképesen el is temeti a lázadás tár-gyait. Hiszen a „halottat el kell temetni” - ez az ősi tör-vény. De a helyzet és az érzelmek adta keretben gyorsan megváltozni és egymás karjaiba omlani lehetetlen. Az úton még menni kell; külön vagy együtt, nem ez a kér-dés, hanem meg kell teremteni a változás igényét, és meg kell hagyni a változás létrejöttének szabadságát. És ez megtörténik.

Margo Spiegelman - már neve is beszédes. Tükörem-ber. Ember, aki tükröt tart, akinek az életében mindenki láthatja a maga életét, és önmagára ismerhet. Hogy is állok én a lázadással, a belesimulással, „a minden jó úgy, ahogy van” konformista életérzésével? Elég ne-kem a szülők, a társadalom, a közeposztálybeli lét kije-lölt mély keréknyoma, amelyen végiggördül az életem „minifurgonja”? Vagy meg kell karcolódnom, fejre kell állnom az úton (ahogy ez a nagy „margo- keresésben” megtörténik)? A nagy lázadók - mint Jézus, Buddha, Luther vagy Gandhi - tették-e jobbá a világot, vagy a belenyugvók, a csendben építők? Nehéz erre válaszolni. Azonban Margo - talán életkora miatt is - csak lázad. Lázadása nem valami új építésének a sarokköve, hanem csak önmagában való. Lázad, de nem épít. Lázad és

rombol, holott építeni kellene. Életmódot, hitet, újfajta emberi kapcsolatokat, eszményeket. Quentin kitartása és mindenek ellenére megmaradó szerelme aztán elbizonytalanítja. Elbizonytalanítja, mert meglátja benne a mindaddig hiányolt értéket. A történet itt nyitva marad az ő számára, sőt kettejük számára is.

Meditáció

Quentin a régire alapozva akar építeni. És nem akarja kihagyni ebből Margót. A szerelem irracionális mélységei viszont fájdalmasak. Elveszíteni Margót számára a legnagyobb rossz, ami történhet vele. Mert Quentin „lázdása” alapvetően az, hogy szereti Margót. Nem akarja, hogy „tékozló leányként” elpazarolja az életét, és kitegye magát a magányos út veszélyeinek. Hiszen Margo csak megy-megy bele a világba, öncélúan. Quentin szereti Margót, holott tudja, így nincs közös jövőjük. Aztán, ahogy az apró jelekből, elszórt kenyérmorzszákból megismeri Margót, rádöbben arra, hogy ő a kamaszkori Margóról kivetített képbe lett szerelmes. Saját vágyait vetítette ki Margóra, és a valódi Margo más. Más, és máshogyan értékes. Viszont a valódi Margóhoz vezető út olyan önmegismerési út és élmény számára, hogy Margo a maga valóságában is szeretni való marad. Úgy, ahogy van. Sőt a szerelem sem múlik el, csak több lesz benne a szeretet.

És ebben a feszült, értékütköztető világban mindketten - észrevétlenül - felnőttek lesznek. Ahogy a figyelmes olvasó is.

GARAY ANDRÁS

TÚLÉLÉS ÉS KÜLDETÉS

(ELŐADÁS)

Köszönöm, hogy Kristófék ezt a Szent Ferencről szóló dalt énekelték. Van aktualitása, hiszen Szent Ferenc élete jó példa arra, hogy lehet és kell alternatívákban gondolkodnunk.

Szent Ferencnek van egy olyan szobra Assisiben, hogy fekszik a fűvön, feje alá téve hátrakulcsolja a kezét, és néz fölfelé az égbe. Körülötte a galambok, akikkel ő beszélget. Ez egy nagyon határozott és mának szóló jelkép, hogy lehet máshogyan is élni.

Amikor a KV azt gondolta, hogy ez legyen az idei évnek a zsinati témája, még nem tudta azt, amibe most ebben az egy hónapban kerültünk. Úgy gondoltuk, van elég időnk mindenre, hiszen az előrejelzések szerint ez meg ez majd csak 10-20-30-40-50 év múlva fog bekövetkezni, és mi éljük a magunk életét, egy lassú és békés felkészüléssel, túlélésre, küldetésre is gondolva. S most fura aktualitást adott ez a dolog, amibe belekerültünk. Ma Lányi Andrással volt egy nagyon érdekes beszélgetés a rádióban arról, hogy amit ma hitelválságnak gondolunk, az annak a következménye, hogy a gazdasági és a környezeti válság összeér. És valószínű, hogy ez az állapot, amiben ma vagyunk, ez a létünknek most már a

kerete. Idáig volt valahogyan a lét, és mostantól máshogyan lesz. Nem tudjuk még hogyan, de vannak erre forogatókönyvek. Hirtelen nagyon aktuálissá vált ez a téma, és óriási kezd lenni a kapkodás a világban.

Ez a túlélés szó egy kicsit pejoratív. En inkább úgy fogalmaznám ezt, hogy látnunk kell, milyen változások vannak a világban, mi alatt és mi előtt vagyunk, és hogyan kell ezekre a változásokra reagálnunk, hogyan kell alkalmazkodnunk, főleg az eddig megélt értékeink és küldetésünk fényében. Azt tapasztaljuk, hogy Isten Országát mindig azok jelenítik meg, azok formálják, akik jókor, jó válaszokat adnak a kihívásokra. A Bokornak ez volt a nagy ereje a 80-as években: voltak kihívások, és ezekre jó választ adott. A Bokor belső dinamikája ennek megfelelően jó volt. Az elmúlt 20 évben nem az volt szerintem a Bokornak a problémája, hogy nem csinált semmit, hanem egyszerűen a kihívásokat nem látta. Egy átrendeződés történt, ezért nem találtuk, vagy nem is kerestük a kihívásokat, talán részben nem is voltak. Elrendeződöttünk valamilyen másfajta életben, de ma ezzel a túlélés kérdéssel, és mostani helyzettel újra kontúrosak lettek a kihívások. Ma mindenki számára egyértelmű, hogy pörgünk, és ebben a pörgésben rosszul járunk, ma lelepleződik minden, a politikától kezdve a gazdaságig. A környezet állapota pusztul, a népünk, nemzetünk helyzete egyre rosszabbá válik, megjelenik az egyéni és a strukturális erőszak. Ha úgy tetszik, ma a tét – jó szó ez a túlélés –, az egyéni, családi, kis- és nagyközösségi túlélésünk! Erről szeretnék most beszélni.

1. Döbbenet nézünk, mi történik most körülöttünk és velünk - „élhettünk volna gyönyörűen”

Van Ladányi Mihálynak egy verse: *Élhettünk volna gyönyörűen*. Egy nagyon szomorú, rezignált vers arról, hogy minden lehetőség adott a gyönyörű életre, és az ember mégis mindent elszúr! Ma úgy érzi az ember magát, mint amikor az ejtőernyős kiugrik a repülőgépből, és rutinszerűen meghúzza a zsinórt, s csak akkor veszi észre, hogy a zsinór nincs sehhol. S akkor két lehetőség van! Az egyik lehetőség, hogy végig üvölti a zuhanást, káromkodik, felelősöket keres. Miért pont én? Mi történik velünk? A másik lehetőség, hogy gyönyörködik a tájban. Ez se megoldás. És most arra teszek kísérletet, hogy felhívjam a figyelmeteket: van rajtunk ejtőernyő, de a zsinór, amit idáig rutinszerűen a jobb oldalon húzkodtunk, azt máshol kell meghúzni! Ez azt jelenti, hogy bizonyos értelemben a régi formák már nem jók.

Alapélménnyé vált a szorongás. Munka, egészség, pénz, hitel, jövő, gyerekeink sorsa. A Bokorban is azt tapasztaljuk, hogy az egzisztenciális gondok hihetetlen módon megnöttek. Ma a találkozóimon, a közösségeimben a beszámolólok bizony munkahelyi, esetleg anyagi gondokkal kezdődnek. Gondolatok arra, hogy a magyar társadalomban a 66 éves átlagéletkorból 52 évet él le egészségesen az átlag magyar, 14 évet pedig betegen! Ugyanez a dán társadalomban 76 átlagéletkorhoz 70 egészséges év és 6 betegen eltöltött év.

Ugyanakkor azt is látjuk, hogy azért, ami történik igazából mi is mérhetetlenül felelősek vagyunk, és okozói vagyunk ezeknek a válságjelenségeknek. Úgy gondolom, hogy a Bokor is és a keresztény ember is Magyarországon kicsit gondolkodás nélkül sodródik a mai társadalomban. Az ökológiai lábnyomunkról: megcsináltuk közösségeimben ennek a kiértékelését, egy átlag Bokor tag ökológiai lábnyoma, - ha az 1 az irányadó kb. 1,5-2,5 között van. Van egy kontroll csoportom, a Kána (házas hétvéges) mozgalomból megmaradt un. budai elit keresztényekből álló közösség, ott is elvégeztük ezt a tesztet: 6-8 között jön ki az ökológiai lábnyom. Hihetetlen, hogy milyen pazarlóan élünk, és hogy a kereszténység milyen módon van benne ebben az egészben.

Ma azt is tudjuk, hogy a nagy magabiztos rendszerek összeomolnak! A Tomka Miklós-féle egyházi kutatásokat most publikálták, amiből megtudjuk, hogy 15 év alatt 74%-ra (tehát 26 %-kal) csökkent a templomba járók száma Magyarországon. Bizony ezek a nagy fenntartó struktúrák is mérhetetlen módon erodálódnak. És most nem beszélek társadalombiztosításról, hitel és nyugdíj rendszerekről. Természetesen a válság és a kiút keresés meghozza a maga elméleteit is. Kutatóintézetek foglalkoznak azzal, hogy mi fog történni. Biztosan olvastátok, hogy a WWF 2002-ben prognosztizált egy jelentést arról, hogy mi fog bekövetkezni a világban 2050-ben. 2008-ban, tehát 6 év után, a WWF már 2030-ra várja a 2050-re jóslott állapotokat. Azaz 6 év alatt 20 évet romlott a helyzet. Annyit kellett módosítani 6 év alatt (a hat év folyamatainak ismeretében), hogy a várt jelenségek 20 évvel hamarabb fognak bekövetkezni.

2. A jövő forgatókönyvei- „mond, te kít választanál”
Mik a jövő forgatókönyvei? Azért kérdezem ezt, mert akár tetszik, akár nem, ezek a forgatókönyvek fognak bekövetkezni, illetve bekövetkezésük már jelenleg is folyamatban van. Ezeket nagy kutatóintézetek alakították ki. Én most nem a szélsőségekről akarok beszélni (Római klubot vagy Budapest csoportot, akik egy egyoldalúan nézik ezeket a dolgokat), hanem arról, amit ma a világban a legjobban elfogadnak, tudományos alapon. Ezek az ún. SEI prognózisok. Alapvetően hat forgatókönyv van a világban.

2.1 Hagyományos megoldások – jelenlegi folyamatok alapvetően maradnak

Az egyik forgatókönyv az ún. *fenntartható fejlődés*, ami azt jelenti, hogy bajok persze vannak, de majd minden rendbe jön, a piac szabályozza önmagát, a technika fejlődik, a gondok megoldódnak.

Egy második modell - ez is még a fenntartható fejlődés kategóriájában van - hogy új irányítási modellek lesznek, beavatkozik az állam, létrejön egy világkormány, világhadsereg, és ha kell felülről, okos erőszakkal irányítják a világot. Látjuk ezt is, Európai Unió, az egész globalizáció folyamata, amit a gazdaság illetve a poli-

tika követ majd. De ezek még mindig optimista előrejelzések, hiszen arra törekednek, hogy a jelenlegi folyamatok alapvetően fent maradjanak, azaz fenntartható lesz a fejlődés.

2.2 A „nagy összeomlás”

A harmadik lehetőség az összeomlás és káosz. Nyilván, hogyha a világot látjuk, vannak olyan helyek, amikor erről már lehet beszélni. Mondhatjuk azt, hogy ma Magyarországon, Borsod megyében az összeomlás és a káosz kezd uralkodni, vagy a világnak bizonyos helyein és dolgaiban (pl. fekete Afrika), de nagyon gyorsan legyűrűznek ezek a folyamatok máshova is.

Egy negyedik forgatókönyv az erődöknek a világa. Ez azt jelenti, hogy a gazdagok erődöket építenek, ahol koncentrálnak az anyagi, kulturális javakat, és ezeket az erődöket minden eszközzel védik másokkal szemben. A Kairos mozgalom pl. annak a nagy szószólója, hogy ez ne így legyen. Megvannak erre a civil szervezetek, akik az erődvilágra felhívják a figyelmet! Én, mint építész azt látom, hogy ma olyan lakóparkok a sikeresek, amelyek be vannak kerítve szögesdróttal, és fegyveresek őrzik. Minden nómenklatúra megépíti a maga Rózsadombját. Az egyik a közelünkben, Fót-ligeten van, fegyveres őrök őrzik azt a kb. 100 villát, ahol a mai gazdasági és politikai nómenklatúra él.

2.3 Fenntartható élet

Mi az ötödik lehetőség? Az, amikor nem fenntartható fejlődésről beszélünk, hanem fenntartható életről! És ennek az egyik formája a lokális, közvetlen demokrácia, a helyi kis egységekben folyó önellátó élet. Ez természetesen nagyarányú életszínvonal-vesztéssel jár. A Siklaky-féle modellek magyarországi szószólója mondta, hogy a 30-as évek életszínvonala tér vissza; ez azt jelenti, hogy az országban önellátásra való törekvés lesz, létrejönnek a faluközösségek. Az emberek, ha kell, kényszerből egymást segítik, a közlekedés leépül, és kb. 20 km-es távolságban lesznek települések, és ezek a települések egyfajta mezőgazdasági és energetikai önellátással fognak élni fenntartható életmódon.

A hatodik ilyen lehetőség, hogy a fenntartható élet szervezett társadalmakban, de ez kényszer alatt jön létre. Itt a forgatókönyvekben nagyon sok minden szerepel, hogy milyen kényszerek vannak. A legdurvábbat elmondom: az ivóvízbe belekeverik a fogamzásgátlót. (Az AIDS-sel sújtott afrikai országokban javasolt forgatókönyvek) Értitek, hogy ez mit jelent? Én nem riogatni akarok, de ha nem lesz más mód drasztikus beavatkozások várhatók a mindennapi életünkbe. A SEI skandináv kutatóintézet ezt a hat lehetőséget kínálja nekünk! Nyilván ezek nem ilyen tisztán valósulnak majd meg, hanem valamilyen kevert állapotban, és nem ilyen sterilen, ahogy én elmondtam, hanem egy rész ebből, egy rész abból. Országoként is változó lesz. Az országokénti változásban jönnek elő a nemzeti specialitások. Magyarországra nézve ez a dolog nagyon tragikusnak néz ki. Gondoljátok el, hogy a magyar társadalom

olyan, mint egy doboz. Ennek a doboznak van alja, te-teje és oldalai, s ezt a dobozt minden oldalról nyomás éri.

Felülről a globalizáció, a nagytőke. Ki kell mondani bizonyos értelemben azt is, hogy idegen térhódítások. Van egy jogász barátom, aki Jeruzsálemből költözött ide, s amikor, mint tervező kapcsolatba kerültem vele, s mondtam, hogy nekem nem nagyon tetszik ez a térfoglalás, ő azt mondta: Itt 600 ezer embernek volt munkahelye és lakása. Azt visszaszerezzük.

Alulról nyomja ezt a dobozt a cigányság. Ez egy hihetetlen probléma. Én naponta, mint az építőiparban dolgozó ember találkozom ezzel. Amikor barbarizálódásról, tehát a civilizáció széteséséről beszéltem, elsősorban ezekre kell ma Magyarországon gondolni. És ez a nyomás nem csak a szegénység, hanem az emberi minőség oldaláról is katasztrofális.

Oldalról is nyomja valami ezt a dobozt: Itt szintén a magyar sorskérdésekről kell beszélni: Trianon nyomja, a magyar történelem, a herderi jóslat beteljesülésének két évszázados réme. A nyelv, a hazafiság, a történelem roncsolódása.

Mi történik akkor, ha egy dobozban megnő a nyomás? Nyilván a dobozon belül megnőnek a feszültségek, s ezek kitörni készülnek. Kitörhet szelíd formában: az önzésben, az elkésztető demográfiai mutatókon, a rossz közérzetben. Bogár László barátunk a társadalom minden szegmensének roncsolódásáról beszél. Aki tud, elmenekül. Az „értelmiség árulása” újra és újra bekövetkezik. A kontroll csoportokban a mi gyerekeink korszaltájának többsége külföldi egyetemeknek tanul vagy dolgozik. Megegnőnek a félelmek! Eléggé lehangoló ez a kép, és nem akartam semmiféle optimista forgatókönyvet mondani ezzel kapcsolatban, mert nagyon reálsan kell látnunk, hogy mi is történik. Most visszagondolok az ejtőernyős hasonlatra, és az a kérdés, hogy elkezdünk-e óvogatni, hogy ez történik, meg az történik, és napokig tudnánk sorolni az egyéni, társadalmi sérelmeinket, vagy pedig valamilyen megoldást keresünk.

Még annyit szeretnék mondani, hogy amikor a forgatókönyvek ennyire negatívak és sötétek, akkor az irracionális elem mindig megerősödik, és ez a magyar társadalomra nagyon jellemző. Aki figyel a szellemi irányultságot, látja, hogy mennyire jelen van irracionális. Legyen az a 2012 probléma. Vagy Jézus második eljövételétől kezdve az ufóig mindenféle ötlet van már arra, hogy a problémákra milyen külső megoldások lesznek. Ezek teljes mértékben abszurdnak tűnnek számomra.

3. Miért történik mindez? - „nekünk Mohács kell?” – kérdezhetjük a költővel. Van egy nagyon vallásos válasz erre, ami ma már kicsit cinikusnak is tűnhet: azért kell ennek megtörténni, hogy Isten dicsősége nyilvánvalóvá váljon! Ez egy nagyon jó válasz lehetne, és egy közösség, akár a Bokor mondhatja azt is, hogy hoppá, hát tényleg így van: nagyon nehéz helyzetbe kerültünk,

magyarul megtaláltuk a kihívást! A kihívás gyakorlatilag a túlélés, és itt most úgy kell cselekednünk, hogy az Isten dicsősége nyilvánvalóvá váljon. A másik egy rezignált válasz, megvan a Szózatban, ez az a balsors, aminek jönnie kell!

Ha a válságnak az okait kutatjuk, akkor beszélünk arról, hogy bár ez egy gazdasági vagy pénzügyi válság, ám a problémák gyökere sokkal mélyebben van. Ma – szoktuk mondani – a válság gyökere alapvetően az önzés, az emberi természet. De azért azt a kérdést is föl kell tenni, hogy miként lehetséges az, hogy az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember ennyire elrontja a világot? Ennyire képtelen reagálni a teremtettségére? A bemutatott Isten-kép ennyire rosszul mutatja be az Istent? Nagyon sok szerző azt mondja, hogy minden válság oka egy spirituális krízis! Erről nehéz beszélni, mert tulajdonképpen a saját hitünket is megkérdőjelezi, és itt most nem feltétlen a Bokorról beszélek, hanem inkább az Egyházzal. Nincs-e valami baj azzal az istenképpel, amit hirdetünk? Nem következik-e ebből egy rossz emberkép, és a rossz emberkép nem hoz-e létre egy rossz társadalmat? Tehát torz az istenkép, emberkép és társadalom? A megoldás nem technikai, nem feltétlenül az, hogy keressük a falura költözés esélyeit, hanem hogy rendbe tesszük a fejekben a dolgokat. Ez azért nagyon nehéz, mert az idő nagyon felgyorsult. 2000 év alatt a fejekben nem lett rend, miért gondoljuk, hogy a következő 10-15 évben rendet lehet tenni? Tudjátok, hogy tankhajók mennek a tengeren, viszik az olajat, és csak 16 km-es körben tudnak megfordulni! Itt olyan tehetlenségi nyomatéka van a kultúráknak, a hiteknek, hogy szinte reménytelennek tűnik az, hogy belülről valamilyen változás legyen. Mi elég sokat foglalkoztunk már az istenkép kérdéssel és két problémás dolgot látok!

Az egyik probléma az, hogy sokak istenképében az Istennek szükségletei vannak. Szüksége van a Fia halálára, arra, hogy jók legyünk, és hogy imádkozzunk hozzá. Hogyha az Istennek szükségletei vannak, akkor az ember is gondolhatja azt, hogy nekem is vannak jogos szükségleteim, megérdemlem, hogy ezeket a szükségleteimet valaki kielégítse. Ezért olyan társadalmat építünk, mely által – ahogy Isten is –, kielégíthetem a szükségleteimet, és mivel a javak korlátozva vannak, ez csak a mások rovására történhet. Ebből a torz istenképből, a szükségben lévő Isten képéből, a szükségben lévő ember képe rajzolódik ki, és ennek hozadékaként a társadalomban létrejönnek különböző struktúrák, önzések, gazdagság és szegénység. Amikor Jézus beszél a szükségletekről, akkor ő egész mást mond: „száz annyit kapsz”, „ami van elég”, „mindannyian testvérek vagytok”.

Az istenképnek a másik problémája, hogy nagyon aránytalan. Az Atya, Fiú, Szentlélek hármasságban a kereszténység szinte kizárólagosan Fiúra teszi a hangsúlyt. „Ha Jézus Krisztus nem támad fel semmit nem ér a mi hitünk”- mondja Szent Pál. A Fiú központúság a

test központúságot jelenti a teológiában: teste szenvedett, teste feltámadt, az Egyház Krisztus titokzatos teste, testét vesszük az eucharisziában. A Miatyánkban pedig mondjuk: „ahogy a mennyben úgy a földön is”- hát az embernek is a test lett a legfontosabb, a saját teste. Ne csodálkozzunk azon, hogyha az Isten világa Fiú (test) központú, itt a „földön is” testközpontú a lét. Lehet, hogy ezek nagyon merész összefüggések, de higgyétek el, hogy működnek! És ezek a tények. Az embernek a teste lett a legfontosabb, azt kényeztetni, arra épülnek rá iparágak, reklámok, fogyasztási kényszerek, vagy akár az erőszak. Én úgy gondolom, és amennyire a teológiát ismerem, hogy az Atyát és a Szentlelket rehabilitálni kell a Fiú mellett! Ha elfeledkezünk a Szentháromság teljességétől, a saját létünk „háromságáról” is (lélek, elme, test) megfeledkezünk. Mindez az új gondolkodás új teológiai fogalmakat hoz létre, pl. azt, hogy engem személyesen teremtett meg az Isten. A protestáns egyházakban a személyes megváltó az egyik legfőbb teológiai gondolat. Vagy pl. a Lélek, mint személyes vigasztaló. Ezek az új teológiai fogalmak szerintem a testvériségnek a kultúráját fogják hordozni. Másképp tekintek majd önmagamra, hiszen teremtett vagyok, a másokra, hiszen egyek vagyunk, és másképp a Földre, hiszen az is a teremtés része, közös örökségünk. Nekünk erősségünk, hogy ezzel foglalkozunk, és azt látom, hogy a Fiú által meghatározott istenkép 40 éve ott lebeg előttünk. Ezt nem kell túllépni, csak kiegészíteni. Újra kell gombolni a kabátot, a teológiai kabátját is. Senki nem teszi meg helyettünk. Meg kell keresni az Atyának és a Szentléleknek a normál megjelenéseit, lehetőségeit az ember életében. Ez új elméleti alapokat adhatna arra, hogy megértsük, mi is történik a világban. Szeretnék fölolvadni egy chaszid történetet, ami jól jellemzi a lehetőségeinket:

„Egy rabbi egyszer megkérdezte tanítványait:

- Hajnalban mikor tudod megmondani, mikor változik a sötétség világozássá?

Az egyik tanuló így válaszolt: - Amikor egy szamarat meg tudok különböztetni egy kostól!

- Nem - válaszolt a rabbi.

Most egy másik tanuló válaszolt: - Amikor meg tudom különböztetni a pálmát a fűgétől!

- Nem - válaszolta most is a rabbi.

- Akkor hát mi a helyes válasz? - kérdezték a tanulók.

- Amikor minden férfi és nő szemébe tekintve a bátyádat és nővéredet fogod látni - mondta a rabbi -, az a fény! Minden más csak sötétség!”

Ez most rímel a bevezetőben énekelt dalra Szent Ferencről!

4. Hol él ma a reménység?- „hol a boldogság mostanában?”

Hol él ma az én meglátásom szerint a testvériség? Azt látjuk, hogy ez a fény, amiről a rabbi beszél, hála Istennek egyre jobban dereng a magyar társadalomban is, és

ez egy fajta remény. Lehet, hogy át kell gondolni a mi kapcsolódási rendszerünket. Úgy látom, hogy ma a testvériség azokban a nagy ideológiai háttérrel rendelkező közösségekben él, amiket én most bio-, öko-, ezo-, etno-, teoközösségeknek fogok nevezni. Rögtön hozzá is teszem, hogy a Bokor ezekre a közösségekre véleményem szerint idáig, hogy válaszolt.

Vannak a **bio vagy öko alapon álló közösségek**, sokféle van ma már Borsod megyétől kezdve Győr-Sopron megyéig. Emlékeztek, a Bokor volt az egyik első, aki az ökocsoportot létrehozta, mely aztán hosszú évekig élt még. A Bokorliget, ami lehetőség lett volna erre, Csipkerózsika álmát alussza. Ebben a kérdésben igazán nem tudunk előbbre lépni, nem tudunk testvéreket találni, vagy nem éreztük azt meg, hogy ezekkel a közösségekkel, milyen kapcsolódási pontjaink lehetnek.

A második nagy közösségi típus az **ezoközösség**. Erre nagyon sok példa van ma már, s ezektől úgy félünk, mint ördög a tömjénfűsttől. Miért félünk? Mert függetlenül attól, hogy a Bokor, vagy mi személyesen az Egyháztól távolságot tartunk, monopóliumait- melyek az ő erényeit és erejét adják- tudat alatt vagy tudatosan mi is magunkra vettük. Az Egyház monopóliuma az Isten! Az Egyháznak nem attól van hatalma és nem attól egyház, hogy földje, pénze, iskolája és struktúrája van, hanem attól, hogy övé az istenfogalom. S mindenkitől, aki ezt az istenfogalmat megkérdőjelezi - s ezekben az ezoterikus körökben ez megkérdőjeleződik - elkezdünk félni. Úgy vettem észre, hogy nagyon sok értékes dolgot tudnánk tőlük is tanulni. A mai tudományos és pszichológiai kutatások bizony erősítik az ő pozíciójukat.

Az Egyháznak nemcsak az Isten a monopóliuma, hanem a halál is. Mi történik a halálban, az ítéletnek a problémája, a túlvilág, a „mit érdemes csinálni?”; ezek mély monopóliumok, tán szentségtörésnek is tűnik a számotokra ezt vitatni. Az Egyház harmadik monopóliuma a szex. Ezt mára már túlhaladtuk a mindennapos életünkben Ez volt az első monopólium, ami lerombolódt. A másik kettő és recseg-ropog. van is nagy kapkodás. Viszont az **ezo** közösségi lét virágozik ma Magyarországon és mindenütt a világban.

A harmadik csoporttípus az **etnoközösség**, tehát nemzeti tudatú közösség. Rengeteg dolgot lehetne mondani ezekről is: mik léteznek ma Magyarországon. Itt is problémáink vannak, az egyetemes jézusi emberszeretet mögött a nemzet fogalma zavaró lett. Tudni kell azt, hogy az első globalizáció a kereszténység volt a világban: egységes nyelv, egységes kultúra. A Római Birodalom érdeke volt, hogy Jeruzsálemtől Londonig egységesen meneteljen a katona, egységesen gondolkodjon és higgyen a nép. Ezzel a fogalommal se tudunk mit kezdeni, pedig etno alapon nagyon sok közösség jött létre. Barantások, Pilis-kutatók, jurtalakók, kurultájósok, sumér-hun-magyar kontinuitásban gondolkodók, lovasijászok, dobosok, Emese álmát álmodók vannak szép számmal - és talán köztünk is.

Vannak a *teo vagyis az istenhit alapú közösségek*. Ezek érdekes módon Magyarországon elsősorban a keleti vallásokhoz kötődnek. Egyet ismerek személyesen, Nandafalva, Balástya mellett élő védikus hindu közösség, ahol több család él, 70-80 ember. Mindenki ismeri a Krisna-völgyet Somogyvámoson. Keresztény vonalon ezek a közösségek vagy egyházi gyámkodással működnek, vagy igazából nem jöttek létre. Schönstadt például Óbudaváron nagyon szépen kiépítette a maga kulturális és idegenforgalmi közösségi központját.

5. Miért maradtunk el a fősodortól, miért topogunk? – „haza a magasban”

Tehát mintha a „haza a magasban” lenne a jellemző a testvériség és a Bokor viszonyára: nincs haza, mindenkinek van lakása, otthona, a „haza a magasban” van. Magyarán az immanens remény nem vonzó. Azaz csak a vágyak szintjén vannak a testvériség következő lépései az életünkben. Miért maradtunk mi le erről a fősodorról? Miért tapogatózunk?

5.1 Jellemző ránk az izoláció. Ennek természetesen vannak előnyei is, már-már magabiztos, kicsit nagyképű istenkép és teológia, és ennek megfelelően, ez az istenkép kitölti a lelki életet. A lelki élet az istenképünknek a foglya, ezért csak nagyon szűk szegmensét éljük meg, s ennek következtében a szellemi élet is sokkal kevésbé működik a Bokorban, mint a 80-as években. Az ember belső hármassága: lélek, szellem és test. Keresni kell a lelkünk új útjait, emberi képességeink (itt elsősorban lelki és szellemi) kibontását.

5.2. Súlyos probléma a harmadik generáció „elvesztése”. Tudom, hogy sokan vagytok - és bocsánat, ha valakit megbántok - de erre készítettem egy táblázatot.

Megvizsgáltam 6 közösséget, kértem adatokat, A-B-C-D-E-F közösségek, mind második generációs Bokor közösség. Csak egyet emelek ki közülük. Az „A” közösség: 12 fő, 6 házaspár, született 22 gyerek, a gyerek-felnőtt aránya 1,8; 3,6 gyerek családonként. (Ez Gyurka bácsi számítása szerint a Bokorra 3,2). A 22 gyerekből 7 van Bokor közösségben, de a gyerekeknek 32%-a jár csak Bokor közösségbe. Ha a Bokor közösségbe járó gyerekek folytatják a Bokrot, akkor a változás 0,6, tehát a megszületett második generáció nagy létszáma ellenére csak 60%-ban reprodukálja a Bokrot. Ha ezt a 6 közösséget összesítjük, akkor egy kicsit jobb arány jön ki a gyerekszámra, és egy kicsit rosszabb arány a gyerekek súlyozott Bokorhoz tartozására. Ezzel azt akarom mondani, hogy amikor kiutakat keresünk, ez az igazi aranybánya! A természetes szaporodás szinte duplája, de a Bokorbeli szaporodás a fele! Tehát négyeszeres hiányok vannak a harmadik generációban a Bokor továbbélése szempontjából. Ahelyett, hogy duplázódnánk, feleződünk.

Ez mindenképpen egyfajta lemaradása a mi életünknek, hiszen a második generáció derék-hada 50 és 60 év között van, és azt a szellemi, lelki, társadalmi inspirációt, dinamizmust, ami a fiatalokra jellemző, nem

érezzük. Ezt azért mondtam - nem bántva a fiatalokat - hogy rengeteg kérdést és feladatot kell nekik is végiggondolniuk.

5.3. Hogy miért maradtunk le? Úgy gondolom, hogy a Bokor a magyar szellemi életben nem vesz részt. Nem nagyon látom azt, hogy valaki folyóiratokba ír, vagy a társadalom formálódásában valamilyen módon részt vesz. Egy kicsit gettósodunk, ennek megfelelően nagyon hosszadalmasak az útkereséseink, és úgy érzem itt a változások előtt, hogy szellemi, lelki, anyagi tartalékaink nincsenek. Az önálló szellemi életünk hiánya vezet sokunkat más székértáborokba, leszünk szószólói sokszor számunkra idegen eszmeiségnek.

5.4. A Bokorban sok jó egyéni és közösségi példa van. A sok jó példa létezik, de gyakorlatilag ezek magányosak maradnak. Gondolok itt Bányára, a Bokorligetre vagy bármi másra. Például Dóry Pisták egyházasfalui kezdeményezésének visszhangtalanságára. Úgy érzem, hogy kevés a Bokorban az egymásért végzett munka. Arról beszéltem - korábban más KVT-ken ill. a KD-ban - hogy milyen feladatkörök lennének, mit kellene a gyerekekkel csinálni. Persze mindig van valami, de a Bokor létszámához, erejéhez, tudatosságához képest ez nagyon-nagyon kevés, és ezt tükrözik is a statisztikák. Összegezhetném úgy is: nagyon kellene szeretni és szolgálni egymást.

Lemaradunk, leválunk a fősodorról, haza a magasban: majd a mennyországban megvalósul a transzcendencia, az Isten Ország. S az immanens ország valamire zárójelbe kerül. Nehezen működik a Bokor szociális hálója, a gyermekmunka, a belső piac. Nincsenek közös vállalkozások, munkahelyek, tervek, szociális projektek. A vezetés és a struktúra gondjaira is sokszor felhívtuk már egymás figyelmét. A Bokor létszámának és vonzásának csökkenése bizony a mi belső hiányosságainak miatt is keletkeznek. A jelen kor változásai anyagi, szellemi és lelki tartalékok nélkül érnek minket el.

6. Önmagunk rendbetétele – esély a túlélésre - „de nehéz az iskolatáska”

Arról is szeretnék beszélni, hogy mi az esélyünk a túlélésre? Hogyan kellene önmagunkat rendbe tenni?

6.1. Első feladat az egyénnek - saját magunk - a rendbetétele.

Biztosan hallottatok az érzelmi intelligenciáról. Elvégeztetnek egy tesztet, mely a következőképpen működik: van egy 22 érzelmi reakcióból álló skála, ez a kiértékelés szempontja. Az érzelmeket felsorolják a szeretet és a félelem között. Föltesznek provokatív kérdéseket, és az első, azonnali reakcióra kíváncsiak, amit besorolnak a 22-es skálába. A magyar átlag érzelmi intelligencia a 16-nál van, a lenti harmadban! A spontán reakciókat a düh, a gyűlölet, a szorongás (ez egy kicsit már pozitívabb reakció), az elutasítás, és messze nem a szeretetnek, az elfogadásnak a módjai jellemzik.

Amikor az egyén rendbe teszi az életét, nemcsak ezekre a helyzetekre tud intelligensen reagálni, hanem a házastársára, a családi problémákra, a boltban vagy a buszon, amikor rálépnek a lábára stb. Nagyon-nagyon fontos, hogy az érzelmi intelligenciát tudatosan fejlesszük!

A másik dolog, amiről úgy gondolom, hogy az egyén szintjén kell megcsinálni, az az Istenre figyelés kultúrája. Ez összetett dolog, a XIX. században elterjedt az „Isten meghalt” koncepciója, s elfelejtettük az istenképünk következtében, hogy milyen sokféle módon van jelen a mi világunkban. Nem csak a természetre gondolok, hanem bizonyos feladatokra, az emberi kapcsolatokra, a szépségre, a jóságra! Ez kulturális kérdés, emberi attitűd, hogy az ember mennyire veszi ezeket észre. Ezek nagyban fejleszthetők.

A harmadik dolog, amit az egyén tud megoldani, az nem más, mint az istenkép átalakítása vagy alakítása. Nem gondolom, hogy bele szabad szólnunk egymás istenképébe, de el kellene újra gondolkodni, hogy a teremtés, a saját teremtettségem és az emberi lehetőségeim megélése, ami a teremtettségéből adódik, milyen egyéni és közösségi változásokat tud majd hozni.

Ezekre a válságokra, amik be fognak következni, tudatosan kell készülni, ahogy József Attila írja: „szoktatom szívemet a csendhez”. Ez egy gyönyörű mondat, arról szól, hogy az embernek egy változáshoz először érzelmileg kell hozzáállni. Szoktatni kell a szívemet ahhoz, hogy valami megváltozik. Készülni kell erre a változásra, belül rendet rakni, anyagilag, érzelmileg, közösségileg fölkészülni. Keresni a hasonló embereket, a közösségépítést, jó példákat. Motivációt kell találni. Demeczky Jenő javasolta, hogy minden családban legyen egy túlélési polc, ahová mindig nyúlhatunk.

A tudatos készülésnek meg kell lenni az egyén szintjén. Fontos – még mindig az egyén szintjén –, hogy az információkat nagyon gondosan kell szűrni és gyűjteni, illetve kapcsolatokat kell keresni!

Dóra jár egy rehabilitációs szakmérnöki tanfolyamra, ahol a fogyatékkal élők építészeti problémáit mérnöki-építész szemmel kezelik. Beadtuk oda azt a dolgozatomat, ami a Bokor vidéki életközösségre a KD-ban megjelent. Ez volt a szakdolgozatának a magja, és hihetetlen pozitív reakciók voltak rá! Ez nem a Bokor, hanem a mérnöki, népegészségügyi, rehabilitációs világ véleménye.

6.2. A másik esély a túlélésre, a család rendbe rakása!

Egy barátom, aki a 2. legnagyobb magyarországi bank stratégiai igazgatója, azt mondta, hogy a globalizációnak csak a mediterrán családmódel és a közösségek tudnak ellenállni! A mediterrán családmódel, ahol minden szerep, ami az ember életében fontos, a családon belül összpontosul. A család tudja ezt a sokszínűséget produkálni. Kezddetek el tudatosan fölépíteni a

kis- és nagy-családot! A mediterrán család az a 3. unokatestvéri szintig működik. Ha elmentek Olaszországba, Görögországba, azt látjátok, hogy nem nagyon néznek TV-t este az emberek, mert a család annyira érdekese! Ez egy nagyon élő és ellenálló modell! Egy nagycsaládban már minden szerep megtalálható: van ott bölcs öreg, lázadó fiatal, simlis, bohóc, bombanő, szorgalmas igavonó, sikerember, keresztapa, széltoló, világfű, tündérkisasszony, pap és gazdálkodó stb. lehetne még folytatni. Színes, izgalmas, teljes világ ez, nincs is nagyon másra szükség. És persze van pénzügyi és érzelmi alap, ingatlan és sok közös program. Tehát építések újra a tágabb család, keressétek, ami összeköt, a közös múltat, sztorikat és persze a közös munkát és szórakozást is.

6.3. A másik modell a közösség!

A családnál bizony a sokat emlegetett „nóizitörés” és a „Mi lesz ha...?” kérdések felvetése egyre aktuálisabb lesz! Itt a családhoz nem tartozók integrálása is fölmerül, hiszen vannak magányos emberek, akiknek így-úgy alakult az életük. Lehet, hogy a második generáció már nem tud semmit tenni, de – ha már fiatalon nem sikerült – egy közös öregkorban gondolkodhat, beszélhet az élettér és az életmód kérdéseiről.

Föl lehetne vetni Bokorsintű dolgokat, Bokor szociális háló, Bokor belső struktúrájának rendbetétele, munka, életáldozat, odaadás a Bokorért. Erről már sokat beszélgettünk különböző fórumokon: adj egy évet a Bokornak, szervezz meg valamit, struktúra, gyermekmunka stb.

7. De hol marad a küldetés – „arra születünk”

A sok beszéd után a túlélésről felmerül, hogy mi a küldetés? Hol az a zsinór, amit meg kell rántanunk. Ez a másik szó! Azt mondom, hogy amiről idáig beszéltem: az a küldetés! Megtalálni ma a túlélésnek, az egyéni értékeinkhez kapcsolódó testvériségbe ágyazódott formáit! Megtalálni az anyagiakban szerényen, de szellemiekben, lelkiekben, kapcsolatokban, szeretetben gazdagon való élés mindennapi és elméleti módját. Noé is kinevették, mikor a bárkát építette. Pedig akkor még szép idő volt. Nekünk ma már beborult, esik, és szürke fellegek szántják a horizontot. Bárkára van szükség. A Bokor Bárkájára. Ez igazából a Bokornak is a célja. És ez a bárka, senki előtt nem fogja bezárni a kaput, mindenki fel tud rá kapaszkodni, mert ezt úgy kell megvalósítani, hogy nyitott maradjon a rászorulók számára.

Végezetül hallgassátok meg Ady Endre egy gyönyörű versét!

Ady Endre: Fölszállott a páva

„Fölszállott a páva a vármegye-házra,
Sok szegény legénynek szabadulására.”

Kényes, büszke pává, Nap-szédítő tollak,
Hírrel hirdessétek: másképpen lesz holnap.

Másképpen lesz holnap, másképpen lesz végre,
Új arcok, új szemek kacagnak az égre.

Új szelek nyögetik az ős, magyar fákat,
Várjuk már, várjuk az új magyar csodákat.

**Vagy bolondok vagyunk s elveszünk egy
szálig,**

Vagy ez a mi hitünk valóságra válik.

Új lángok, új hitek, új kohók, új szentek,
Vagy vagytok, vagy ismét semmi ködbe
mentek.

Vagy láng csap az ódon, vad vármegye-házra,
Vagy itt ül a lelkünk tovább leigázva.

Vagy lesz új értelmük a magyar igéknek,
Vagy marad régiben a bús, magyar élet.

„Fölszállott a páva a vármegye-házra,
Sok szegény legénynek szabadulására.”

KOVÁCS TÁDÉ

HUMORIZÁLT-E JÉZUS?

Sokáig fájdalommal azt gondoltam, hogy nem. Megpróbáltam megérteni, hogy miért. Arra jutottam, hogy valószínűleg a katolicitása (egyetemeségigénye) miatt. Nincs egyetemes vicc. Vegyük a legrövidebb és legártatlanabb faviccet, ez a „Reccs”. Akinek a szerettei egyike alatt cseresznyézés közben letört egy ág, és szörnyet halt, nem fog nevetni ezen a viccen. És ilyen bal eset minden emberöltőben előfordulhat valakivel. Enélkül is kimagyarázzák Jézus legrázósabb tanításait. Mi lenne, ha még humorizálna is?

Ma mégis meginogtam ebben. Mégpedig egy egyetemesen kigúnyolandó témában vélem őt humorizálni. Ez a hatalom. Jézusnak nagyon rossz véleménye volt a hatalomról. Sokszor beszélt ellene nagyon komolyan. De azt hiszem, bevetette ellene a gúny fegyverét is.

Előrebocsátom a humor változatainak felsorolását.

Tréfa, vicc, élce, móka, poén, humor, komédia, paródia, ironia, pamflet, gúny. Ezek főnevek.

Tréfál, viccel, élcelődik, mókázik, poénkodik, humorizál, komédiázik, parodizál, ironizál, pamfletet ír, gúnyolódik. Ezek igék.

Míndre közösen jellemző, hogy bennük valami összekeveredik más valamivel, amihez tulajdonképpen nincs, vagy nem lehetne köze.

Mi a nevetséges a Reccs című faviccben? Az, hogy a favicc sosincs fából, mindig csak szavakból áll, tehát nem is reccsenhet úgy, mint egy törhető faág. A reccsenés és a vicc ellentétes tulajdonságú, ebben rejlik a humorossága.

Most pedig lássuk a hatalom természetével ellentétes képzetársításokat Jézus szavaiban!

Mt 20,25: Jézus ...így szólt hozzájuk: „Tudjátok, hogy akiket a világ urainak tartanak, zsarnokoskodnak a népeken, a hatalmasok meg a hatalmukat éreztetik velük.”

Mt 28,18-20: „Nekem adatott minden hatalom égen és földön” (11,27; Zsolt 8,7; Dn 7,13 sk; Ef 1,20 skk; Fil

2,9; 1Pét 3,22; Zsid 1,2; 2,8; Jel 17,14). „Menjetelek el tehát, tegyetek tanítvánná minden népet, belemerítve őket az Apának, a Fiúnak és a Szentszellemnek nevébe, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én meghagytam nektek; és íme, én veletek vagyok minden nap a világ végezetéig.”

A hatalom alattvalókat szerez, nem tanítványokat, jutalmakkal és büntetésekkel, nem tanítás, vagyis meggyőzés révén. Bármily komoly is a feladat, megfogalmazása humorba van csomagolva. Kb. olyan vicc az, mint hogy virgácsot kap, aki nem veszi át a Mikuláscsomagot.

Lk 11,4-5 „Azt mondom azonban nektek, barátainak, ne féljetelek a test megölőtől, de ezek után semmi különösebbet tenni nem bírótól!” „Hanem megmutatom én majd nektek, kit féljetelek; féljetelek a megölés után a gyehennába vetésre hatalommal rendelkezőtől. Igen! Azt mondom nektek: ezt féljetelek!” (Mt 27,5; Lk 9,25; Zsid 10, 31)

Semmi különös nem tehet velünk a gyilkosunk, mondja Jézus fanyar humorral. Hiszen csak az szennyez be minket, ami tőlünk jön, belülről; ami kívülről, az nem (Mt 15, 11).

Lk 22,25-26: „A gójok királyai uraskodnak felettük, és 'jótevőnek' hivattnak hatalomgyakorlók. De ti ne így! Hanem a köztetek nagyobb legyen olyan, mint a fiatalabb, és a vezető, mint a szolgálattevő” ('minister'). A lábmosás Jézus részéről ide illő komoly poén (Jn 13,1-20).

Jn 10,17-18: „Azért szeret az Atya, mert odaadom az életemet, hogy majd újra visszavegyem. Nem veszi el tőlem senki, magam adom oda, mert van rá hatalmam, hogy odaadjam, és van rá hatalmam, hogy visszavegyem.”

Az ellenség életét elvevőről mondják, hogy hatalmas volt hozzá. Hogy a sajátját odaadja, erre csak gúnyképpen mondhatjuk, hogy volt hozzá hatalma. (Ezt inkább önfeláldozásnak szokás nevezni. Lett is belőle a teológusok nyelvén mactatio mystica = titokteljes agyonvágás a misében)

Jn 19,10:11: Azt mondja hát neki a Felfegyverzett (Pílatus): „Nekem nem beszélsz? Nem tudod, hogy hatalmasam van elengedni téged, és hatalmasam van megfeszíteni téged?” A Szabadító azt felelte: „Semmi hatalmad sincs felettem, ha eredendően nem (úgy) adatott neked. Ezért az engem neked átadónak nagyobb bűne van.”

A helytartó érték gyanánt hozza fel hatalmát. Nagylelkűségként ajánlva fel az ártatlan vádlott szabadon engedését. Jézus bűnként értelmezi a hatalomgyakorlást, akár elítélésre, akár felmentésre használják. Még ő, a vádlott mentegeti bíróját, hogy nem is akkora a bűne, mint a vádlóknak. Mi ez, ha nem helyzetkomikum? Zárójelben megjegyezhetjük, hogy sem örökösödési, sem házasságtörési perben nem vállal bírói szerepet. Inkább a porban rajzolgat, mint egy utcagyerek. Nem humoros?

De lehet, hogy mindez csak magyarul érvényes. A görög exúszia ilyeneket jelent: szabadság, képesség, lehetőség, jog, erő, uralom, hatalom, hatóság, elbizakodottság, túlkapás, visszaélés, szabadosság. De a héberre fordított Újszövetségben csak uralkodást, főnökösdit jelent. Más kérdés, hogy vannak-e írásos komédiák az ókori héber irodalomban (mint a görögben Arisztofanész). Azt ugyanis már tudjuk, hogy az iszlám manapság nem fogékony a humorra. A zsidó viccek viszont híresek. Persze van fekete, és gusztustalan, tapintatlan humor is, amiért nem kár, ha nincs. De én a szent pápával, XXIII. Jánossal tartok, aki belevette reggeli imájába, hogy kér egy parányi humort Istentől, mert, amint mondja, arra olyan nagy szükség van ma. Bár Jézus jajt kiált a nevetőkre, remélem, nem mindre, csak azokra, akik a szerencsétlenek és saját hibáik iránti közönnyel vagy éppenséggel mások rovására nevetnek. Mert aki együtt örül az igazság győzelmének Pállal, vagy képes mosolyogni saját szerencsétlenkedésein, az bizonyára kedves a mi Égi Apácskánknak. Talán jó, ha a képmutatók komolykodásán is elnevetjük magunkat, mielőtt magunk is beleesnénk a hibájukba. Simor János, szlovák származású hercegprímásunk példája van előttem, aki a kinevezése utáni első alkalommal, amikor magára kellett öltenie a primási dekorációt, a tükör elé állt, és ékes tótos tájszólásával azt mondta tükörképének: „Májom vágy, Jáni!”

HORVÁTH JÓZSEF

PUSZTULÓ VILÁG ÉS ISTENI GONDVISELÉS...

1. Nem tudok újat mondani!

Két éve „Változott a világ és mi?!” címmel gondolkodtunk életünk mozgatórugóiról, a globalizáció adta kihívásról. Megoldásként egy mesét idéztem a kiscsöcsről, amely mindenkit befal – ez a globalizáció metaforája. A kiskondás pofon egyszerű megoldással rendezzi az ügyet. A bugylibicska – szintén metafora – a megoldás kulcsa. Itt van nálunk, a szemünk előtt, sok esetben nagyon egyszerű. Akinek helyén van a szíve és az esze, akinek van tudása és bátorsága, tudja a megoldást. Akinek nem csak hite van a megoldásban, hanem mély meggyőződése, tudásra alapozott BIZALMA is, annak meglesz a megfelelő válasza az élet bármely kihívására.

Nem tudom, hogy tudok-e, lehet-e ehhez a mélységes bizalomhoz hozzáfűzni meg valamit. Mindenesetre, amikor a gondviselésről gondolkodom, azt hiszem, megalapozásként szerencsés erről az alapról indítani!

2. A téma, a fogalmak tisztázása

A cím mindenesetre hangzatos. Talán ezért is választottátok!... De kicsit slendrián is! „Világ”, mit értünk rajta?

A Magyar Értelmező Kéziszótár szerint.

1. jelentés: „A tudatunktól függetlenül létező valóság a maga teljességében és összefüggésében”. Nem gondolom, hogy a lelkigyakorlat témája lenne, hogy ennek pusztulásáról elmélkedjünk. Elég, ha annyit tudunk – mivel nem természettudósként ülünk itt –, hogy a világ végtelen, zárt, ugyanakkor táguló rendszer, a saját törvényszerűségeivel. Már ez is meghaladja képzelőerőmet! Talán segít egy hasonlat: a hangya a fociabda belsejében sétál...

2. jelentés: „A Föld a rajta lévő természeti, társadalmi alakulatokkal együtt.”

3. jelentés: „Környező, érzékelhető valóság.” „Az emberiség.”

Így már közelebbi a téma. A mindennapokban egyre sűrűbben halljuk, hogy „gond van” a természettel... Ugyanígy az emberi társadalommal is. Mintha valóban nem lenne minden rendben. No, így már közelebbi a téma, mert mi is ebben a problémás, *pusztuló?* világban élünk.

Azután a „gondviselés”. A Magyar Értelmező Kéziszótárban nem is találtam ezt a címszót. A „gond” címszó alatt leltem a „gondot visel” kifejezést. Jelentése: gondoskodik, azaz biztosítja az élet lehetőségeit, létfenntartását, és segítségére van, vigyáz rá.

Máris adódhat egy ellentmondás: pusztul, és valaki vigyáz rá!

Megvallom nem kis feladatot jelentett, hogy összeszedjem gondolataimat, még úgy is, hogy bőszesen olvastam a témában. Csupa ismerős gondolatot fogok elmondani. Vigasztal a latin mondás: Repetitio est mater studiorum!

Az egyik könyv, amelyet többek között felhasználtam az előadás készítésekor, Sárdy Péter: Jézus kincse emberek kezében. A könyv hátsó borítójára, nem tudom mikor, ezt írtam fel: gondviselés = véletlenek sorozata! Úgy tűnik, akkor ez elég volt. Kicsit fatalista, de tán még az ateistákkal való párbeszédben is megállhatná a helyét. Ma azt mondanám, hogy véletlen (talán?) nincs is!!!

Készülődésem legelején – bográcsozás közben, sörrrel a kézben – vömmel beszélgettünk a témáról. Határozottan képviseltem a természetbe bele nem nyúló Isten becsületét, de éreztem, hogy nem meggyőzőek a szavaim. Akkor még azt fogalmaztam, hogy úgy érzem „tohuva bohu” (összevisszaság) van bennem.

A gondviselés nem alaptalanul ment ki kissé a divatból, hiszen a hétköznapi ember szerint azt jelenti, hogy minden mögött, ami az emberrel történik, egy jóságos Isten áll, aki titokzatos módon gondoskodik arról, hogy – legalább is az ő kedvezményezettjei számára – minden jó véget érjen. Megfigyelésünk azt teszi kézenfekvővé, hogy egy ilyen isteni gondviselés helyett inkább a vak sors uralmát látjuk, amely egyeseknek boldogságot, egészséget, sok más embernek csupán félelmet és szerencsétlenséget juttat. Tekintettel a számtalan ember – és gyermek! – leírhatatlan szenvedésére, egyenesen cinizmusnak tűnik egy jóságos Isten gondviseléséről beszélni. A gondviselésbe vetett kételyt erősíti a modern, tudományosan megalapozott világnézet, amely szerint ismert folyamat zajlik, meghatározott természeti törvények szerint. Nem hagynak hézagot sem arra, hogy Isten valamiképpen beavatkozhatna.

Azt is megfigyelhetjük, hogy az emberek szélsőségesen ellentétes módon tapasztalják meg életük valóságát, és ezért szélsőséges ellentétekben képesek az isteni gondviselésről beszélni (istenfogalmuk függvényében!). Vannak olyanok, akik készek az élet legabszurdabb jelenségeit is „Isten akaratával” magyarázni, miközben mások minden ilyesfélét dacosan Isten léte elleni bizonyítéknak tekintenek.

Megtörtént eset: Éjszaka érkeztünk haza egy kirándulásról a falubeliekkel. Dörgött, villámlott, mindenki sietett haza. „A Jó Isten megvéd bennünket, az eső előtt hazaérkezünk!” – szólal meg egyikük. „Hagyd ki ebből az Istent!” – válaszol a másik. Beléptünk a lakásba, és mintha dézsából öntötték volna, máris zuhogott az eső. Másnap találkoztam az elsőnek megszólalóval, így fogadott: „Lám, az édes Jézus és a drága Szűz Anya megvédett bennünket. Nem hiába fohászkodtam!” Nem válaszoltam (nem akartam

bántani), csak felötlött bennem, hogy vajon mit gondolhattak a falu végén lakók, akik bőrig áztak?!

Egyeseknek „szerencsájuk” van, mert rá tudnak hagyatkozni egy olyan Istenre, aki a látszólag kaotikus világfolyamatot irányítja, és ez a hitük minden balsors ellenére nyugalmat nyújt nekik. Mások nem képesek többre, minthogy fellázadjanak „otthonatlan létük” értelmetlensége ellen. Így legalább a lázadás révén fejezzék ki kimondatlan meggyőződésüket, és vágyukat egy „humánus” világra, amelyre az embernek igénye van.

A gondviselésbe vetett hit boldogabb, félelemtől mentesebb életet biztosít.

De vajon találunk-e valami megfogható, jelentős tartalmat a gondviselésbe vetett hit megalapozásához?

3. Lesz vége, vagy örök?

A világ eredetére véső soron kétféle magyarázat van: vagy teremtett, vagy öröktől fogva létezik.

A világ eredetének magyarázata az a teremtésmoделl, amelyet – más ókori teremtéstörténetek alapján, azok kitisztult változataként – a Bibliában találhatunk. Az Isten, a Teremtő, a valóság magyarázata. Ő az, aki létrehozta a világot. Ő a világ ura. Ő adott célt a világnak. A Bibliában olvashatunk arról is, hogy vége lesz ennek a világnak. Nem akarok itt most a részletekre kitérni... Tudjuk azonban, hogy a Biblia nem akar természettudományos igazságokat közölni.

A világ eredetének másik magyarázata az ősrobbanás (Big-Bang) és az evolúció. Az anyag örök, a változás állandó. A jelen tudomány szerint 14 milliárd éve indult a folyamat, ma is tart. 5 milliárd éve jött létre a Nap, 4,5 milliárd éve a Föld, 3,5 milliárd éve az egysejtűek, és 600-500 millió éve a többsejtűek. Az idők folyamán számtalan kisebb katasztrófa mellett 6 nagy katasztrófa következett be. Vulkánkitörés, savas tenger, aszteroida becsapódása következtében az élővilág, a fajok 95 %-a, majd a maradék fele kipusztult.

Már megkezdődött a hetedik katasztrófa, amely az emberi tevékenység következtében ma is tart! A növekvő termelés és növekvő fogyasztás feltartóztatatlannal viszi a Földet az újabb katasztrófa felé.

Csak pár „apróságot” említenék:

Népességrobbanás. Az emberiség létszáma a jelenlegi 7,5 milliárról 2050-re 9 milliárdra emelkedik. Az emberiség 90%-a szegény országban lakik. Afrika és Dél-Ázsia országainak lakossága 50 év alatt megkétszereződik. A Föld eltartó képessége csökken. Ma 1 milliárd nyomorban él (semmilyen táplálék!), 2 milliárd szegény. A népességnövekedés megállíthatatlan. Óriási szakadék mutatkozik a földrészek között a szükségletek kielégítése terén. Demográfiai vákuumok a gazdag országokban.

Népvándorlás. Az EU-ban 2005-ben 40 millió bevándorló élt. Ma számuk folyamatosan nő.

Állandósult *élelmiszerhiány*. Indiában a rizs termesztésének hatékonyságára a monokultúrát alkalmazzák (a fajtaszám csökkent, a kártevők száma nőtt, a növény ellenálló képesség romlott). A vörös hús felhasználása, a szarvasmarhák tenyésztése csökkenti a gabonakészletet.

Környezet rombolás. A talaj-, a víz-, a levegőszennyezés... Elsivatagosodás, őserdők irtása, túllegetetés, termőföldcsökkenés, ivóvízhiány, üvegházhatás, globális klímaváltozás, a tengerszint emelkedése – szigetek, szárazföldrészek merülnek el, a beszivárgó tengervíz az ivóvíz készletet fenyegeti. Általános ivóvízhiány várható. Az energiaproblémákat már meg sem említem. 2050-re „összecsapnak a hullámok!”...

A tudomány mai útjain reménytelen, pesszimista világlátáshoz jutunk el. Az emberiség megoldhatatlan problémával néz szembe.

Nota bene: mindkét eredet-magyarázat hit kérdése. Tudományos módszerrel (megfigyelés, elmélet-felállítás, ellenőrző megfigyelés, vizsgálat az állítás helyességéről) egyik sem igazolható.

4. Elméletek Istennek a világhoz való viszonyáról

Ateizmus: A világ megértéséhez nincs szükség természetfeletti hatalomra, Istenre vagy istenekre.

Dualizmus: az a tan, amely szerint az anyag és a tudat, a lét és a gondolkodás, a természet és a szellem – két független alapelv.

Fatalizmus: hit az elkerülhetetlen végzetben, az előre elrendelt sorsban (predestináció), amelyet úgysem lehet megváltoztatni. Megnyugvás a megváltoztathatatlan végzetben (sztoikus viszonyulás).

Deizmus: Isten a világnak első oka, de a továbbiakban a világot a természet törvényei irányítják. Tagadja Istennek mint személynek létezését és Isten bármilyen beavatkozását a természetbe, a társadalom életébe. („Hadd forogjon keserű levében!”)

Közöny, hétköznapi materializmus: A közvetlen haszon szemszögéből nézi a dolgokat, az anyagiak, a pénzben meghatározható az érték. A „kincs, hír, gyönyör” bűvölete...Csak evilág, megfogható dolgok léteznek... „*Népi vallásosság*”: „Majd a jó Isten!”-bizalom, és persze teszi az egyén a maga dolgát. Tud elfogadni történéseket, és nem egyszer Istent tudja mögöttük.

A teológián azt tanultam, hogy az ember alapvetően vallásos lény. Az Isten után érdeklődő ember tudni akarja, hogy milyen az Isten „objektíven”. Megfelekedezik arról, hogy az Abszolútum sosem lehet objektív, tárgy az ember számára. Fogalmaink számunkra adnak valamilyen jelentést. (Innen ered a sokféle vallás, mind megragad valamit a kifejezéseivel!)

Ha „megismerjük” is Istent, ezt a megismerést is önmagunkra vonatkoztatjuk, amennyiben Istent vagy „velünk lévőnek”, vagy „velünk szembenállóknak” éljük meg. A kérdés mindenkor ebben rejlik: Hogyan érint

engem? Jó, vagy fenyegetést jelent? Enélkül az egzisztenciális komolyság nélkül pusztán akadémikus kérdésfeltevést jelent.

Persze a filozófusok istene is ad bizonyos biztonságot a gondolkodó embernek: Minden rendben, meg lehet bízni a világban, a megismerésében. Az embereknek kezdetektől fogva voltak elképzeléseik, képeik Istenről. Befolyásolta életüket, segítette tetteiket, hogy megbirkózzanak a problémáikkal. Az életük jelenségei mögött titokzatos hatalmat sejtettek, akit Istennek neveztek. Valójában a zsidóknál – a Biblia tanúsága szerint – látjuk, hogy Isten nem csupán elvont lény, hanem „eleven” személy: együtt érez nyomorgó fiaival, gyűlöli ellenségeit, megtorolja az engedetlenséget. Megmentő és büntető beavatkozása van. Alapkövetelménye a kultusz és úrként való tisztelete.

5. Gondviselés a Bibliában

A Magyar Katolikus Lexikon szerint a gondviselés Isten tervszerű tevékenysége, amellyel a teremtett világot és benne az embert az általa meghatározott természetfeletti cél felé vezeti.

A héberben nem volt szó a gondviselés fogalmának jelölésére. A „rroonia” csak az Ószövetség görög könyveiben fordul elő, pl. Jób könyvében az „oltalom, felügyelet” jelentéssel.

Ugyanakkor az egész Ószövetségben kimutatható, mint a teremtés művét folytató tevékenység („bara”). Jahve nemcsak megteremtette az eget és a földet, hanem irányítja is a természetet, amely alá van rendelve törvényszerűségeknél. Gondot visel teremtményeire. Erőt ad, életet és termékenységet ad embernek, állatnak. Ő alkotja az embert az anyaméhben.

Izrael fiai mindenekelőtt a történelemben, elsősorban saját történetükben ismerték fel Istent: Jahve alkotta népét, kiválasztotta a többi nép közül. Az Egyiptomból való kiszabadulást, a nép pusztában történt vezetését, a Sínai-hegyi szövetségekötést, az ósatyáknak ígért ország elfoglalását Isten róluk való gondoskodásának, gondviselésének jeleként értelmezték.

A próféták azt tanították, hogy Jahve nemcsak Izrael fiainak, hanem az idegen népeknek is gondját viseli, és felhasználja őket terveinek megvalósításához.

Jahve megjutalmazza a népét, vagy bünteti a történelem eseményeiben, attól függően, hogy az megtartja vagy megszegi a szövetséget és az ehhez kapcsolódó törvényeket. Isten elsősorban a nép egészéért tesz, de azt sem tévesztik szem elől az Ószövetség szerzői, amit a nép tagjainak életében, egyenként vitt véghez (Ábrahám, Izsák, József...).

A világban tapasztalható rosszat úgy magyarázzák, hogy Jahve a végső oka mindennek, még a rossznak is! A fizikai rossz a bűn megérdemelt büntetése, vagy nevelő szándékkal törölnek, illetve a tisztulást segíti elő. Megjelenik az a gondolat is, hogy a jövő fogja rendezni a dolgokat, mert az Úr napja, a messiási kor beköszöntével véget érnek Izrael megpróbáltatásai, a

feltámadással az igazak részesednek az üdvösség javaiból (= az élet beteljesedése). A túlvilági jutalom lesz a kárpótlás azért, amit a földön el kellett szenvedni (Dániel, Bölcsesség, Makkabeus könyvek).

Az erkölcsi rossz az ember akaratára vezethető vissza. Jahve ura az ember akaratának is. Arra nem kapunk választ, hogy miért nem szűnik meg az ember szabadsága, felelőssége. (Marad az örök kérdés: A mindenhatóság miként fér össze a szabadsággal?!) A bibliai szerzők nem foglalkoznak a másodlagos okokkal, mindent Istenre mint végső okra vezetnek vissza. Így Isten gondviselése kiterjed a legkisebb dolgokra is. Ugyanakkor vallják az ember szabadságát.

6. A gondviselés az Egyház tanítása szerint

A dogma így szól: Isten a világot és az egyes embert gondviselésével az örök cél felé vezeti. Tehát Isten nemcsak megteremtette, létben tartja, hanem együtt is működik a világban végbemenő történésekkel és cselekedetekkel. Vagyis a gondviselés Isten világhoz való viszonyának a gyakorlati alkalmazása. Isten végső célt határozott meg az ember számára, a teljes boldogság elérését. És segíti is a cél megvalósítását.

„Aki életét a végső beteljesedésre, a túlvilági boldogságra és az emberiség végső állapotára való előkészületnek tekinti, azt a sikertelenség, a szenvedés és a nélkülözés nem tudja összetörni. Mivel Isten segítségét nem elsősorban a földi boldogulás elérésére irányulónak tudja, nem fog elégedetlenkedni, ha nem talál kielégítő választ egy-egy betegség, sikertelenség vagy csapás esetén felmerülő kérdésre. Megelégszik azzal, hogy Isten tudja, mire van szükségünk lelkünk üdvössége érdekében. A gondviselés útjai homályba vesznek, megtapasztalni a legkritikább esetben képes az ember, csakis hinni tud benne” (Előd István: Dogmatika).

A gondviselés a teremtési terv megvalósulásának olyan biztosítása, amely a természet erőinek és törvényeinek felhasználásával és az emberi szabad akarat tiszteletben tartásával történik. Az egyes teremtmények akkor szolgálják a gondviselést, ha képességüket felhasználják és erőiket latba vetik. Isten előre tudása nem akadályozza az ember szabadságát. Ő örök jelenben van! Ami kikerülhetetlen sorsnak látszik, az is benne van Isten tervében és akaratában.

Isten fölfoghatatlan titok, ő a Szeretet, aki még az emberi sorsot is vállalta...

A gondviselés misztérium. A végső ígélet, hogy a földi üdvőtörténet a túlvilágon átmegy a cél nyugalmaiba, csak a hitben van adva. Reményben élhetünk, de a földi homály és bizonytalanság megmarad.

Érdekes kérdés: a Szentagyományban annyira magától értetődő volt a gondviselés hite, hogy sokáig nem is írtak róla témaszerűen. Elsőnek Lactantius írt 317-ben, majd Ágoston óta könyvtárra menő szakirodalma van a témának.

Próbálkozzunk életszerű megközelítést találni Jézus nyomán.

7. Jézus istenképe, gondviselés-elképzelése

Jézus történelmi hatása – többek között – annak következménye, hogy Istenről, aki őt annyira betöltötte, olyan lelkesen beszélt, hogy követői hamarosan azt mondták: Isten jelen van Jézusban.

Gyermekkorától fogva különös fogékonysággal ismerte meg a választott nép Istenét. Mély, személyes tapasztalat indította el, és állította sajátos küldetési pályára. Keresztelő Jánosnál történt keresztsége után teljes öntudattal és meggyőződéssel lépett túl azon, amit a Keresztelő hirdetett, azaz a választott nép tudatában élő istenképen: Isten nem a büntetés, a fenyegetés Istene, hanem szeretettel fordul a jók és a gonoszok felé egyaránt.

Szavakba foglalta, hogy Isten milyen az ő számára, és az „Atya”-fogalom volt az a kifejezés, amely az Isten emberhez való viszonyát leginkább kifejezi. Atyának nevezte Istent, aki irgalmas, nem vár ellenszolgáltatást, nem „vehető le a lábáról” égő-, vagy füstáldozattal. Nemcsak egy népé, nemcsak a jámboroké. Mindenkit egyaránt szeret: „felkelti napját jókra és gonoszokra...erőt ad...” Eszébe nem jutott azonosulni a nép körében élő, messiásváró gondolattal. Nem tudott igazságosító, büntető, jutalmazó, személyválogató Istenről.

Jézus realista volt. Látta a világot: a sok bántást, igazságtalanságot, szenvedést, halált. Megtapasztalta, hogy Isten „tehetetlenségre ítélte” magát ebben a világban. Nem gondolta, hogy kívülről belenyúlással működhetne a világ. Tisztában volt vele, hogy a gonoszok kezéből 12 ezred angyal sem mentheti meg. Tiszteletben tartotta a teremtett világ törvényszerűségeit – még ha úgy tűnik is, hogy egyes tetteivel felülírta azokat („csodák”).

Kora istenképe ellenére képviselte, hogy Isten gyermekeiként szereti az embereket, még ha „kiteszi” is őket az élet kockázatainak. Komolyan veszi a szabadnak teremtett embert, akitől elvárja, hogy tévedését beismerje, ostobaságából megtérjen, a lényegtelenről lemondjon, a szenvedésből együttérzést, a kudarcból megbocsátást tanuljon.

A szenvedést és halált megtapasztaló embert foglalkoztatja a teodícea kérdése. Ha hisz, akkor imádkozik vagy perlekedik, ha tagadja, akkor is állást foglal!

Jézus nem oldotta meg a teodícea-problémát, hanem másként válaszolta meg a kérdést. Bizalommal Isten oldalára állt. Kitartott Isten szeretetéről szerzett tapasztalata mellett, és így még a kivégzés rettenetével is szembe tudott nézni. Meg volt győződve, hogy a halál nem fogja elválasztani az általa tapasztalt Atya szeretetétől.

Ha életünket Istentől kaptuk ajándékba, akkor lehetetlen, hogy megsemmisüljünk. Az ember nem tűnik el nyomtalanul, tovább él...

NB. A ma tapasztalható teodíceai ellentmondások azért köszönnek vissza, mert Jézus tanítványai nem csupán Jézus ígértetését és tetteit adták tovább, hanem összeolvasztották azokat a zsidó teológiával, s ebben Szent Pál volt különösen nagy mester!

Jézus meglegedett azzal, hogy a „jelen” konkrét feladatairól beszélt, a jövőt Istenre hagyta. Isten Országát hirdette, annak megvalósítását célozta meg. Nem szenvedésre hívott, hanem tettekre. A keresztfelvételét nem öncélúnak gondolta, hanem egy életvitel következményének. Követésére hívott, és következetes kitartásra. Falánknak és borisszának tartották, de úgy is jellemezték, hogy „ember így még nem beszélt”.

„Legyetek tökéletesek”, mondta – de nem egy megfoghatatlan Istenhez kell hasonlítanunk, hanem „csak” a Mennyei Atya viselkedéséhez! Olyan, mint a nap: minősítés nélkül bánik mindenkivel. Csodás fejlődési irányt mutat, dinamikus eszményt állít, hogy aztán mindenki a saját ritmusa szerint haladjon, de haladjon!...

Jézus óvatos volt: sosem mondta, hogy Isten „ilyen vagy olyan”. Szerényen így fogalmazott: „Isten Országá hasonló”, s azután teljesen hétköznapi és profán példákat sorolt fel.

Bizalommal fordult az Atyához. Imáját a hála, a dicsőítés, a feladatok tisztázása, a célra tartás pontosítása, korrigálás (gyógyítás, kenyérszaporítás), élethelyzetének az Atya előtti végiggondolása jellemezte. A tanítványok imádkozni tanítására szánt „Mi Atyánk” helyreteszi a gondviseléssel kapcsolatos gondolkodásunkat!

Kitérőnek tűnik a következő rész, de a válasz megtalálásában talán segít.

„Zuhanás a magasba”

Újházy Kolos erdélyi író könyve viseli ezt a címet (2015). A regény főhősnője az elveszett székelly birtok visszaszerzésére külföldön nemtelen eszközöket vet be, hogy pénzt szerezzen. A rossz eszköz nem lehet a jó szolgálatában, hiába adta életét is.

A szerző gondolatai szerint a világ sorsát régen a természethez idomulás szabályozta. Ma a természetet leigázni akarja az ember. Nem látja be, hogy nem élhet aszerint, amit nem engedhet meg magának. Nem szaporodhat úgy, hogy ne nézne előre. A technika legyőzte a természet korlátait. E világ zuhanásba kezdett – a 7. nagy katasztrófa! –, darabjaira hull... Legfőbb enyhíteni lehet a becsapódást. Információs társadalmunkban eldöntik, hogy mi az igazi infó. Pedig nem a GDP-adatok, nem a bankok eredménye, nem a terrorcselekmények a fontosak. Az igazi információ az, ami az életet szolgálja, ami ismét megtanít együtt élni a természettel és egymással. Az öfenntartó, egymást támogató közösségek működése enyhítheti a zuhanást.

Az evolúció kezdetén, mondják a tudósok, a biológiai és a kulturális evolúció párhuzamosan haladt. A közösségben élés jellegzetességei mélyen rögzültek az ember genetikai meghatározottságában. Később a kulturális evolúció „önálló életre” kelt – innen számíthatjuk a modern emberi történelem kezdetét. A kulturális evolúció hirtelen fejlődésnek indult, miközben biológiai változás alig történt.

10 000 éve az első nagy gazdasági forradalom, a mezőgazdaság kialakulása után, nem volt elég a korábbi kisközösségi szokások betartása. A mai napig tartó fejlődés indult el. Létrejötték a formális és informális intézmények (államok, jogszabályok, vállalatok stb.). Idővel a szerves fejlődés elakadt, megnőtt az állami szerepvállalása, majd jött a globalizáció, aztán itt az információrobbanás, a gazdasági függés, a politikai nyomásgyakorlás. Mindezek mellett nagy mértékű az elszemélytelenedés.

Kiengedtük a szellemet a palackból! Megígéri, hogy teljesíti minden kívánságunkat, de már tudjuk, hogy valójában elpusztítással fenyeget.

Bogár Imre szerint: A meg-nem-gondolt gondolat az emberiség tragédiájának forrása. Minden tett a gondolattal kezdődik. Ha olyat gondolunk, ami az emberi létet veszélyeztet, az pusztulást hoz. Pl. nukleáris technika, génmanipuláció – horror filmek rémisztő sztorijai! De ilyen az autó is (Legyen mindenkinek T-modellje! – mondta Ford. No, jól is néznénk ki, ha bekövetkezett volna!!!)

Az ősi kultúrákban évezredek keresztül egyensúlyban volt az elgondolás, a megvalósíthatóság és a folytathatóság. A tradicionális társadalmak még rendelkeztek olyan intézményekkel, amelyek szakrális egyensúlyt szavatoltak.

Egy példa: a római birodalom működését csak úgy tudták fenntartani, hogy a szociális deficitet másokra hárították, adót vetettek ki, majd erőszak-apparátus működött. Az akkori cirkusz megfelel a mai globális médiának (manipuláló gépezet). A római patríciusok gögijét ma a globalizáció urai jelenítik meg. A birodalom globalizációs kísérlete után a szenvedések évszázada következett. Majd elindult egy reszakralizáció: a keresztény egyház, a kolostorok, a városi céhek, és fél évezreden át szakrális egyensúlyt biztosítottak.

1300 és 1800 között felborult a szakrális rend. Pozitívumai mellett a reneszánsz szabadság eszménye (minden megvalósítható!) az Egyházat is gyűlölet tárgyává tette. Tudjuk, hogy megvolt az alapja Luther kritikájának, de végül hosszú távon ő lett a kapitalizmus alapjainak megteremtője. A felvilágosodás a fenntarthatóságot iktatta ki. A kizsákmányolás biztosította és biztosítja a fenntarthatóságot. Miért is omlott össze a Római Birodalom? Csak az erőszak által működött! Ma már különféle, kifinomult módszerek működnek!

Pusztul a világunk?

Találhatunk ellenszert, enyhíthetjük a zuhanás következményeit?

Ha elindul, ha elindítjuk a deszakralizációt, ha gondolatainkat újra rendezzük. Ha a globalitás helyett a lokálisra tesszük a hangsúlyt. Ha a személytől személyig érő kapcsolatokat erősítjük. A megoldást csak az a remény adja, hogy az emberi lét természetes önkorrekciós képessége győzedelmeskedik!

Jézus istenképe, tanítása időszerűbb, mint bármikor! Ha egyre több ember képes megnyílni a „csak jó Teremtő” számára, ez hozhat megoldást. Minél nyomasztóbbá és fenyegetőbbé válik az emberiség helyzete, annál sürgetőbb szükség van reményre, szeretetre, felelősségtudatra, amelyet csak Isten képes, aki Atya és mindenkit egyaránt szeret. *(ezt kihagynám, nem is értem)*

Fenntartható-e a gondviselésbe vetett hit?

Az igazságtalansággal teli világban a hívő ember számos elbizonytalanító tapasztalatot szerez. Ugyanakkor sok ember tapasztalata meg arról tanúskodik, hogy váratlan isteni segítség formájában átélte a gondviselést. Úgy tűnik, az értelem számára feloldhatatlan az ellentmondás.

Bizonyítani a gondviselést, kudarcra van ítélve. Főként, ha abból indulunk ki, hogy a világ mögött egy személyes istenség áll, aki jóindulatú és egyúttal kegyetlen. Egyszerűbb a véletlennel magyarázni az eseményeket.

Közelebb kerülhetünk a helyes válaszhoz, ha sikerül megszabadulni bevett, gyermekkorunktól megtanult istenképünktől. Egyrészt el kellene végre hagynunk, másrészt meg kell próbálnunk alapjaiban megújítani, Jézus példája nyomán. Komolyan kell vennünk, hogy Isten transzcendens, azaz „minden tapasztalatot, fogalmat meghaladó”. Ugyanakkor az az Isten, akit nem érünk el a gondolatainkkal, nem lehet azonos a világgal, de nem lehet a világtól elválasztott lény sem, mert így határokat szabnánk neki. Ha mint Teremtőhöz közeledünk hozzá, akkor azt kell mondani, hogy az általa teremtett világban való működése nem választható el a teremtményeinek működésétől. Ha az ember szabad, akkor Isten ezzel a szabadsággal együtt működik. Isten működése állandóan és mindenütt történik bennünk és minden körülöttünk lévő lényben. A gondviselés nem kívülről nyúl bele valakinek a sorsába, hanem az illető saját cselekvéseiben működik. Így a hívő ember számára az „isteni” gondviselés személyes üggyé válik. A gondviselés öbenne magában játszódik le, az ő bizalma hozza létre, az a bizalom, amely jelentéktelen cselekvéseit is irányítja, hogy azok javáva váljanak. Persze elképzelhetők olyan kedvező körülmények vagy események is, amelyek az ember közreműködése nélkül, véletlenül történnek és javára szolgálnak.

A gondviselés nem kívülről nyúl bele az életünkbe, hanem természetes lehetőségek és erők révén hat. Persze csak akkor képes hatni, ha adva van az ember együttműködése, függetlenül attól, hogy az tudatosan és szabadon történik-e, vagy sem. Hogy a „tehetetlen” Isten a természetes véletleneken túl is segíteni tudjon, az ember együttműködésére van szükség.

A hívő ember rábizza magát Istenre. Ha egyszerűen el tudja fogadni Jézus szavait, akkor annak a „mennyei Atyának” fogja látni őt, aki a világ átláthatatlan forgataga mögött mindent a maga terve szerint irányít. Az is elfogadható, ha valaki hisz a mindent átható „szellemnek” a megmentő erejében, amelynek hatásait önmagában és maga körül ténylegesen megtapasztalhatja. Ez a minket vezérlő és óvó „jó hatalom” lelkünk mélyében gyökerezik. Ráhagyatkozhatunk akkor is, ha olyan irányba vezetne, ahol nem számolhatunk „isteni megmentéssel”.

Gondviselés létezik! De nem kívülről jön, nem tétlenül kell várnunk. Ha működik, bennünk működik, és sosem a mi együttműködésünk nélkül. Ezért kell megragadnunk minden lehetőséget arra, hogy a gondviselés megajándékozzon minket. Az együttműködés közvetlen útja a bizalomteljes imádság. Így alakul ki Istent befogadó készségünk.

Jézus minden körülmények közt megélt nyugalma és higgadtsága az Atyába vetett bizalmából fakad. Bármilyen történik, az Atya jóságos kezében van és marad.

Ha Jézus földi életútját nézzük: állandó lejtmenet, „zuhanás a magasba”. Mégis sikeres élet, beteljesített küldetés. Amit megtapasztalt, amit továbbadott tanítványainak, annak alapja a bizalom. Arra hív mindenkit, hogy lépjunk a nyomába, és álljunk helyt a világban, ott, ahol vagyunk. Igaz, hogy vágyaink és érdekeink olyannyira rabságban tartanak minket, hogy sokszor elképzelni sem tudjuk, hogyan tudnánk szabaddá lenni tőlük.

A mennyei Atya iránti BIZALOMra épülő világszemléletünk életformáló, világalakító lehet.

Visszapillantván életünkre átélhetjük, hogy az Istent szeretőknek minden a javukra szolgál!

Elhangzott 2016-ban Taron, az F IV lelkigyakorlatán

INCZÉDY PÉTER

ÉVZÁRÓ GONDOLATOK...

BESZÉLGETÉS DR. BEER MIKLÓS VÁCI MEGYÉSI
PÜSPÖKKEL

Ferenc pápa ezt az esztendőt az „Irgalmasság évének” hirdette meg. Felhívása ez volt: „Legyetek irgalmasak, mint az Atya, aki Jézus Krisztusban megmutatja igazi arcát, és ez az igazi arc az irgalom. Mi, itt Európában, Magyarországon a Szent Márton évvel kapcsolunk össze. A két gondolat, találkozik, hiszen Európa védőszentjéről van szó, aki itt született kis hazánk területén, és aki úgy ment át az európai köztudatba az egyik legismertebb, legkedveltebb szentként, mint aki irgalmat gyakorol. Aki a Jézusi tanítást, a hegyi beszéd tanítását ilyen frappánsan tudta képviselni, hogy megfelezte a köpenyét, tetteivel tulajdonképpen megfelezte, megosztotta **önmagát**, saját életlehetőségét.

Igen, ha a naptárra pillantunk, holnap éppen Márton napjára lapozunk.

Egy kicsit az irgalom fogalmát is boncolgatnám, mert hajlamosak vagyunk arra, akár a bibliai irgalmas szamaritánus története kapcsán is, hogy leszűkítsük a bajjutott emberrel gyakorolt könyörületre, vagy amikor kegyelmet gyakorolunk, de én azt hiszem, hogy Ferenc pápának a megnyilatkozásaiból és egyáltalán a Szentírás szövegösszefüggéseiből sokkal tágabb értelmet kap ez a fogalom, és ez pedig a másokról való gondoskodás. Egy tehetetlen kis csecsemő, aki megszületik, az máris irgalomra szorul, gondoskodásra, féltésre, törődésre. Ferenc pápa sokszor mondja, hogy csak az tud mások felé megértéssel, együttérzéssel gondolni, aki saját maga felfogja, hogy ő is mennyi mindent kapott. Kezdvé onnan, hogy beleszülettünk egy szerető környezetbe, a szüleink védelmébe, utána jön az iskolánk, a neveltetésünk, a lehetőségeink, amit kaptunk, az adott történelmi helyzet minden ellentmondásával együtt, de

mégis amin keresztül volt esélyünk arra, hogy mi magunk állást foglaljunk, döntsünk, elköteleződjünk és azzá legyünk, akik ma vagyunk.

Tehát az irgalmasságnak ez a fogalma foglalkoztat, hogy mit jelent törődni másokkal, akiket az Úristen az utunkba hoz. Ez lehet persze a családjunk, saját gyerekeink, de mindazok, akikkel találkozunk sajátos hivatásbeli feladataink során. Valamilyen módon mindig másokért teszünk (vagy kellene tennünk) valamit. Sorolhatnánk a példákat. Tehát tulajdonképpen minden tevékenységünkben egymásra vagyunk utalva, és ez az, amit próbálunk az evangélium fényében megérteni, amikor a felebaráti szeretetet tekintjük át. Az irgalmas szamaritánus történetében is tulajdonképpen erre a kérdésre: „ki az én felebarátom”, mondja el Jézus a történetét. Amit kaptunk, azt nem önmagunkért kapjuk, hanem azért adja az Úristen, hogy azt megosszuk egymással jó testvérként. Innen indul el tulajdonképpen az a világszemlélet, vagy életszemlélet, ami mai történelmi helyzetünkben rávilágít arra a nagy ellentétre, ami a gazdagok és a szegények között húzódik. Amit sokszor ismételve, hogy senki sem választja meg azt, hogy hová szülessen. Ha ezt konkretizáljuk egy kicsit és kilépünk már az európai határokon túlra, akkor szembesül igazán az ember ezzel az óriási ellentmondással. Az első ilyen megrázó találkozásom a szomáliai csonttá soványodott gyerekek a képe volt. Az éhezés. Ez a kép nem ma került elém, hanem talán húsz évvel ezelőtt láttam ezt először. Kalkuttai Szent Teréz anyja ugyanezt vette észre Indiában, de hát bárhol a világon mindenütt megjelennek a társadalom peremére szorult emberek, és ugyanakkor a másik oldalon a tehetősebbek, a gazdagok.

Nem egyenlők a képességeink sem

Jézus a talentumokról szóló példabeszédben is szól az adottságaink különbözőségéről. Ez az, amit a hegyi beszédből ki kellene olvasnunk. Ahogy az Úristen felénk irgalmat gyakorol és esélyt ad nekünk, mindenféle vonatkozásban, ugyanezt várja el tőlünk is. Tehát amit kaptunk azzal segítsük a társadalmi ellentétek kiegyenlítését. Ez az a gondolat, ami foglalkoztatott az elmúlt évben is, hogy kimondhatjuk-e azt, nekem jogom van azokhoz az anyagi lehetőségekhez, amivel én rendelkezem. Egyrészt jogom van, mert örökölttem, mert megdolgoztam érte, de biztosan csak arra szolgál, hogy a saját kényelmemet, kedvtelésemet szolgálja és telhetlenségemet kielégítse? Valamilyen módon benne van a mi keresztény hagyományunkban az osztozás is. Emlékszem gyerekkoromtól kezdve mindig volt Szent Antal perselye a templomainkban, a szegények perselye, a szegényekről való gondoskodásra. A betániai vacsora történetét sokszor emlegetem, amikor Jézus Júdásnak ezt mondja, aki ott méltatlankodik, hogy miért adja azt

a drága olajat az asszony lábára, és miért nem a szegényeknek adtuk, hogy ne bántsát ezt az asszonyt, szegények mindig lesznek veletek. Tehát nemcsak egy történelmi korban volt inség, nélkülözés. A mai nagyon fejlett társadalmunkban most is van földrengés, mint például éppen napjainkban Olaszországban, de most is van árvíz, szökőár, Amerikában, vagy Indonéziában, tehát mindig van valaki, aki a környezetemben most is segítségre szorul. A másokról való gondoskodás, a másokkal való törődés, ez az Úristen tervében egy állandó feladatként van jelen.

Nemrégiben temettünk egy öreg papunkat és a búcsúzatók között a helyi polgármester Széchenyit idézte mondván, hogy csak az él igazán, aki másokért él. Ezt nevezzük hétköznapi nyelven szeretetnek. Amikor nem parancsszóra, nem kényszerből, hanem tényleg önként, önzetlenül, együttérzésből, jó szívvel megosztjuk a lehetőséget.

Globalizált világunkban nagyon kiszélesedik ez az önzetlen másokért tenni szándék

Amikor a mai helyzetet látjuk, és ezekkel az égető kérdésekkel szembesülünk, amelyek a mai európai társadalomban, de a mi magyar társadalmunkban is jelen vannak, bizony nagyon meghökkentenek bennünket. Régebben is értesültünk arról a rádióból, televízióból, hogy mi van Bangladeshből, vagy éppen Afrikából. De most, amikor elindult a népvándorlás és egész testközelből találkozunk a segélykérésnek ezzel a problémájával, most már ez olyan helyzet amellyel, ha tetszik, ha nem, foglalkozni kell. Persze az is igaz, hogy mostanság szinte csak ez a bevándorlás a téma, ebben egymásnak feszülnek a szélsőséges álláspontok és közben nem vesszük észre az itthoni cigányság helyzetét, amit már régen meg kellett volna oldani. Ezt a belső társadalmi ellentétet, ami nem csak a fizikai szegénység, vagy az éhezés meg a munkanélküliség problémáját jelenti, hanem a lelki, szellemi elesettséget is. Az, hogy újra alfabetizmus van Magyarországon, az egy borzasztó dolog.

Ez a migráció ráébreszt bennünket itt Európában, hogy nagyobb összefüggésben foglalkoznunk kell ezzel a kérdéssel, Ezt a gondolatot próbálom saját magamban is elrendezni, hogy a mi európai helyzetünk (Magyarországot is beleértve) világviszonylatban, ha tetszik, ha nem, ki kell mondani, egy elkényeztetett kisebbségnek a helyzete. Hét és fél milliárd emberről beszélünk, csak megjegyzem, hogy ez létszám a mi életünk alatt nőtt háromszorosára. Egy ekkora népességben a mi európai helyzetünk – a jó mód szempontjából – a felső 10-20%-ába tartozik. Ezt nem akarjuk tudomásul venni. Mindig irigykedve tekintünk a nyugatiak felé, hogy bezzeg ott mekkora fizetések vannak

Nem ártana egy kicsit tudatosítani magunkban, hogy mi is a jóléti társadalmakhoz tartozunk. Tudjuk azt megbecsülni, amink van és tudjuk kimondani azt, hogy köszönöm Istenem, hogy egészséges vagyok, hogy otthonom van, hogy van munkalehetőségem, hogy van családom, van a könyvespolcomon könyv, vagy mondhatjuk nyugodtan, hogy hozzájuthatunk az interneten keresztül a világirodalom kincseihez is. Miért nem tudunk ennek örülni? Miért nem tudjuk ezt megbecsülni?

Számталanszor előhozom a tornasornak a példáját, ami szerintem mindig egy kicsit eligazít, hogy ha én mindig azt nézem, hogy a képzeletbeli, vagy lelki tornasorban, vagy szellemi tornasorban kik vannak jobb helyzetben nálam, és ezért irigykedek rájuk, akkor mindig elégedetlen leszek, féltékeny leszek, frusztrált leszek. De ha azt nézem, hogy milyen hosszú az a tornasor lefelé, akkor talán egy kicsit elégedettebb leszek és talán egy kicsit nagylelkűbb is. Ezen is sokszor elgondolkodom, hogy lélektanilag miért van az, és ez Jézus példabeszédeitől kezdve mind a mai napig igaz, hogy miért szívtenek a gazdagok?

Miért a szerényebb körülmények között élő emberek tudnak nagylelkűnek lenni? Itt valami összefüggésnek kell lenni, a szív megkeményedése, ugye ez a bibliai kép, hogy a kőszívet kicserélem és adok új szívet nektek, az érzékenység, az együttérzés mások felé ez a mi emberségünk minősítése. Az előbb idéztem Széchenyitől, hogy az él igazán, aki másokért él, vagyis akiben van emberség ebben az értelemben, hogy van együttérzés, empátia. Azt mondja Jézus, hogy a szeretet kockázata, az adományod rejtve maradjon. Ebben az emberségünkről van szó. Most amikor ezt a migráns-helyzetet elemezzük, ember legyen a talpán, aki itt egyértelmű, okos tanácsokat tud adni. Az viszont tény, hogy ezt a hatalmas tömegmozgást megállítani már nem lehet. Európában 500 millióan vagyunk és a világ többi részén meg ott él 7 milliárd társunk. Ez már önmagában a kiegyenlítődés fizikai törvényei, vagy a közlekedőedények törvénye szerint is a kiegyenlítődés felé törekszik. És akkor még nem beszéltünk a mozgás okairól! A háborúkról, az ökológiai gondokról. Itt olyan óriási mozgató tényezők vannak, amit megállítani nem lehet. Azért mondom, ez egy axióma, hogy ezt a tömegmozgást megállítani nem lehet. A másik axióma, hogy valamilyen módon nekünk most itt Európában, Észak-Amerikában, a jóléti társadalmakban valamekkora erőfeszítést, áldozatokat kell hozni, ha tetszik, ha nem. Az egyik megoldás az, hogy kinyitjuk a határokat. Ez a lehetőség azonban az integrációnak a problémájával találkozik, és felveti a kérdést, hogyan tudunk integrálni, amikor eddig a cigányokat sem sikerült integrálnunk. A másik lehetőség viszont, amit a politikusok mondanak, hogy a segítséget vigyük oda és ne a bajt hozzuk ide. Ez egy nagyon szellemes mondás, de akkor valóban vigyük oda érdemi segítséget. Nekem persze vannak ilyen rö-

eszmém, amit óvatosan szoktam mondani, talán tényleg nem kellene annyit költeni az autóversenyekre, vagy a profi futball stadionokra, meg lehetne még sorolni tovább, amit mi észre sem veszünk, mert ez hozzátartozik az életünkhöz, mint pl. a szórakozás. A harmadik kérdés, ami tulajdonképpen az előző kettőből következik, hogy jó lenne egy kicsit megint magunkba nézni. Egy kicsit filozofikus, de inkább vallási megközelítéssel feltenni ezt a kérdést, hogy tulajdonképpen miért is élünk? Mi végre vagyunk itt a Földön? Próbáljuk ezt kikerülni, de mégiscsak kikerülhetetlen jövőbeli tény, hogy egyszer meg fogunk halni. Ehhez nem kell különösebb próféta tehetség. Ezzel időnként szembe kellene nézni. Jézus példabeszéde szerint te gazdag most újabb csűröket akarsz építeni, vagyont gyűjteni, hát éjjel számon kéri a lelket, kié lesz az, amit gyűjtöttél? Egy kicsit ilyen filozofikus önvizsgálatra is szükség lenne, és akkor itt megint visszatérünk oda, hogy attól vagyunk-e emberek, hogy mennyi pénzünk van, vagy pedig attól vagyunk emberek, hogy a pénzünkkel mennyi jót tudunk tenni? Vagyis mennyi emberségünk van. Milyen szép magyar szó ez az emberség. Ez sugallja ezt a nagy bölcsességet, hogy az együttérzésből, a szeretetből vagyunk emberek a szó valódi értelmében. És ez az, amire Jézus tanít, ez az Úristennek a terve velünk, hogy így akar bennünket az emberségünkben magához felemelni.

2016. november 11.

Köszönöm a napjainkra és jövőnkre is eligazító év végi visszatekintést a magam és a KOINONIA olvasóinak nevében is.

HORVÁTH RICHÁRD

KERESZTÉNYSÉG ÉS EMBERI HALADÁS

A KERESZTÉNYSÉG egyik alap gondolata szerint az emberi örökkévalóság milyensége attól függ, azon fordul meg, hogy ezt az állomást, ezt az arasznyi létet az időben, ami itt a földön kinek-kinek kijut, kiki hogyan használja ki, hogyan tölti el. Milyen érdemeket szerez. Itt van az idő nagy méltósága és fensége: órák, napok, évek, sőt: pillanatok sorsától, tartalmától függ az emberi örökkévalóság. Ezek minősítik. Véglegesen minősíti a halál pillanata.

A felületes szemlélő azt hinné, hogy ennek a tudatnak a súlya megbénítja az embert. Pedig nem bénítja meg, csak megremegteti időnkint, és a felelősség roppant súlyát érezhetővé mozdítja a lélekben a földi lét felé. Folytonos elégedetlenség az igazi keresztény lelkület — az elvégzett munkával, az elért eredménnyel szemben. Mindig kevesli ezt. Mindig úgy érzi, hogy többet

is tudott volna tenni, jobbat is tudott volna érezni, igazabban is tudott volna gondolni.

Aki megelégedett önmagával és elfekszik kényelmesen ennek az elégedettségnek semmittevő állapotán, az visszafelé, az lefelé kezd zuhanni. Annak szívében már megfogamzott a gőg, ami minden tisztán- és helyesen látás tükrén az első és a legállandóbb, legletörhetlenebb homály.

A lelki élet bölcsessége: a mindig többet, a mindig előre.

Éppen ezért értelmetlen azoknak a felfogása és ítélete a kereszténységről, akik az emberi haladást, az emberi fejlődést, a holnapot, az emberi találékonyság gazdagságát, a cselekvés frissességét féltik tőle és emiatt üldözik. Ez csak látszat-keresztények, vagy fél-lelkű keresztények után leszűrt ítélet lehet, ha tapasztalat az alapja, de ha nem ez, akkor messze-keringés és tudatlanság a felől, amit kereszténynek, amit krisztusinak, amit kereszténységnek nevezünk.

Van-e serkentőbb tudat annál, mely folyton nyugtalanít, űz és hajt, sarkall és lendít, hogy: használd ki az időt, mert napjaid meg vannak számlálva; használd ki az időt, mert minden pillanatra az időtlenség értéke borulhat, vagy minden pillanatod az időtlenség kifosztását okozhatja. És kell-e nagyobb serkentés a tette, mint az a hit, hogy minden tettemen az Örökkévaló szeme pihen, minden gondolatomon át az ő szemének sugara ragyog, minden érzésem az ő szíve dobbanásától veheti ütemét.

DRYP

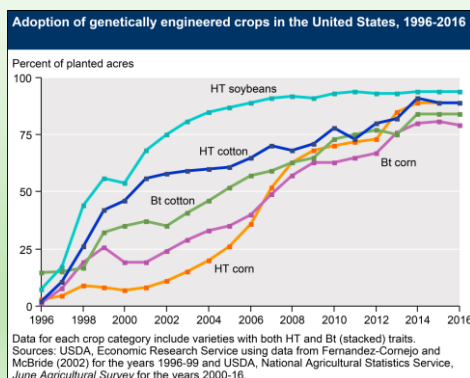
SZABADLÁBON A TŐKE

Csatlósból gyarmattá - ezt címet izlelgettem, amikor „uniós egyesült erővel” aláírtuk Kanadával a CETA (Comprehensive Economic and Trade Agreement) betűszó néven ismertté vált átfogó gazdasági és kereskedelmi egyezményt. Miért is? Mert az immár több mint negyedszázada sorsfordítóként feljegyzett évszámunk is egy pszeudo szabadkereskedelmi megállapodás eredményeként születhetett meg – amit ma a rendszerváltás dátumaként tartunk számon a naptárban. Az azóta eltelt két és fél évtized pedig talán elegendő idő, hogy ki-ki eldöntse milyen következményekkel járt ez a szabadpiaci versenybe való részvétel a társadalom tagjai számára. A társadalom széles, magát sajnos nem is alaptalanul vesztesnek érző, körülményeit kedvezőtlennek megélt részére sokszor a gyarmati sorsot idézték a szűk bérmunkás lehetőségek, különösen a valamikor ugyan korlátozott, de mégis kiszámíthatóbb munkalehetőségek idejére emlékezve. Akkor jutott először eszembe,

hogy a csatlósságban kifáradt dolgozó vágyott szabadsága egyfajta gyarmati világba küldte őt, amelyben ráadásul a demokrácia keretei között még kiszolgáltatottabbnak is érezhette magát.

És mintha ez várna most a versenybe fáradó és a belső piacainak kényelmébe süppedt európaiakra is, de már kontinensi szinten és méretben. Kinyílnak, vagy inkább rányílnak a szabad verseny piaci törvényei egy másik fenntarthatósági értelmezés – gazdasági ideológia – szerint, amelyben egyedül és kizárólag a profitabilitás jelenti fenntarthatóságot. Merthogy míg a klímaváltozás kezelésének feladatai között világszerte az élő környezetünk óvása, a biodiverzitás, azaz a sokféleség megőrzése kapta a fő szerepet a fenntarthatóság fogalmának értelmezésében, addig másutt másként értelmezik ezt a fogalmat. Annakidején ezek a fejlett gazdaságok a fenntarthatóságuk sértetlensége és az illetén értelmezett szabadságuk érdekében nem is írták alá a klímavédelmi egyezményeket sem, hiszen ez még akár veszélyeztette volna a profitabilitás fenntarthatóságát a különböző ökológia lábnyomok méricskélésével – szólt az indoklás akkor. A gazdasági verseny profitra szabott fenntarthatósága érdekében. A növekedés varázsbűvöletének önpusztító kódében az új piacok felé vezet a kiút. Azóta azonban a fizetőképes piacok bővítése mintha megállni látszana. Egyik szemléletes példája a GMO növények vetésterületének alakulása.

GMO-k az USA-ban

Forrás: USDA. Bt.Corn és HT.corn jelű GM-kukoricák, valamint GM-gyapot és GM-szója vetésterületek alakulása

A szépen felfelé ívelő vetésterületet jelző vonalak 2014. évtől kisimultak és mintha állandósulni látszanának, ami a növekedésre törekvő versenyben kedvezőtlen figyelmeztetés. Rossz jel. A kukorica görbe (Bt. corn) még enyhén lekonyuló ágat is rajzol az elemzők elé.

Aggasztó tünet. Új piacokra van szükség. Hol? Ha a fejlődőnek bejegyzett országok pénzszivattyúinak csordogálása apad a bizonytalan hitelkihelyezések kockázatával terhelt, akkor marad a fizetőképes és kis kockázattal versenyre ösztönözhető öreg kontinens. Európa belső piacain kissé ellustult gazdaságának élénkítése ígéretével. Mit hozhat hát a szabad kereskedelmi egyezmény az öreg kontinensre az ígérteken túl? Szögletesen fogalmazva Európa gyarmatosítását. A befektetők technikai és biotechnikai fölényének magabiztosságával. A fenntarthatóság újrafogalmazott ideológiájának exportja útján. Akárcsak a volt szocialista országok – csatlósok – felszabadított piacainak szolgálata idején a fejlett nyugat-európai befektetők számára. És ahhoz akkor még a GMO-val sem kellett számolnia a gazdáknak.

Ma viszont az egyik piacbővítő törekvés programjának fontos feltételévé avanszált a tudomány mindmáig elmentmondásos megítélésének frontján. Ezt pedig legjobban a Monsanto-Bayer (GMO-ban és totális gyomirtó szerében érdekelt) cégek összeolvadása példázza – amit egyébként vásárlásként jegyezték a közvélemény részére. Merthogy inogni látszott a glyphosat, totális gyomirtó hatóanyaga alatt az engedély meghosszabbítása különböző környezetkárosító (víz, talaj,) és gyomrezisztencia veszély mért és tapasztalt adatai miatt, amely ugyanakkor kulcskészítménye a glyphosat tűrésre módosított kukorica, szója, s más kultúrnövényeknek. Ezzel az európai engedély fenntartással pestiesen szólva a GM program már a spájzban van. Csak a „helytartók” aláírásán múlik mikor lép ki onnan.

Kedves Olvasók!

A huszonnegyedik évfolyamába lépés Koinónia Szerkesztősége (Lombos Ida, Farkas István, Bóta Tibor, Miklovicz László, Inczedy Péter és Faragó Ferenc) kíván Mindenkinek, Isten Országának építésében, sikerrel, boldog új esztendőt!

